CZIKE Klára – KUTI Éva

Lakossági adományok és önkéntes tevékenységek

Gyorsjelentés a 2004-es felmérés eredményeiről

ÖNKÉNTES KÖZPONT ALAPÍTVÁNY

NONPROFIT KUTATÓCSOPORT EGYESÜLET

Készült a
Charles Stewart Mott Foundation,
az ICSSZEM Civil Kapcsolatok Főosztálya,
a Nemzeti Civil Alapprogram és az
Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
támogatásával

A kiadványt lektorálta: Sebestény István
Készítette: www.artisthus.hu

2005

1. BEVEZETÉS, KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK

Kutatásunk az Önkéntes Központ Alapítvány és a Nonprofit Kutatócsoport Egyesület közös munkájának eredménye. A vizsgálat elsődleges célja az 1993-as *„Lakossági adományok és önkéntes munka"* felmérés óta lezajlott változások feltérképezése, az új tények, tendenciák feltárása és elemzése.

Köszönettel tartozunk mindenekelőtt a kutatás finanszírozóinak, akik felismerték a kérdéskör fontosságát, s támogatásukkal lehetővé tették a kutatási program végrehajtását. Különösen hálásak vagyunk Scsaurszki Tamásnak, aki már a kutatási terv megszületésének percében átlátta, hogy az adományozás és az önkéntes tevékenységek természetének, fejlődési irányainak megértése szorosan illeszkedik a Charles Stewart Mott Alapítvány magyarországi civil társadalmat támogató programjához. Hasonlóan fontos volt számunkra az a szakmai és gyakorlati segítség, amelyet Jagasics Bélától kaptunk, aki a kormányzat civil kapcsolatokért felelős szakembereként szerzett tapasztalatokat a magántámogatások és az állampolgári aktivitás jelentőségéről. Szintén köszönet illeti az OFA és az FMM döntéshozó munkatársait, amiért meglátták a foglalkoztatáspolitikai szempontokat ebben a kutatásban, és anyagi segítségükön túl munkájukban nap mint nap felismerhetően használják a területtel kapcsolatos kutatási eredményeket.

A kutatási koncepció és a kérdőív kialakításában felhasználtuk az 1993-as felvétel tapasztalatait, ezért köszönettel tartozunk a kutatás akkori vezetőinek, Czakó Ágnesnek, Harsányi Lászlónak és Vajda Ágnesnek. Az adatok felvételét és az adatrögzítést a Szonda-Ipsos munkatársai végezték, munkájukat ezúton is köszönjük. Az adatok feldolgozásában nyújtott felbecsülhetetlen értékű segítségükért köszönet illeti Sebestény Istvánt és Nagy Renátát.

Az 1993-as kutatás 14 833 felnőtt (18 éven felüli), véletlenszerűen kiválasztott magyar állampolgár adományozási szokásairól és önkéntes tevékenységéről gyűjtött adatokat. A jelenlegi kutatásban szűkös anyagi lehetőségeink miatt mindössze 5 000 14 éven felüli véletlenszerűen kiválasztott magyar állampolgárt tudtunk megkérdezni. A nyert adatokat természetesen a teljes 14 éven felüli népesség számának megfelelően szoroztuk fel. E kiadvány ezeket az adatokat és a belőlük készült rövid elemzést tartalmazza. A gyorsjelentés célja, hogy az adománygyűjtéssel, adományosztással, önkéntesekkel foglalkozó szervezetek, önkéntesek, magánemberek számára gyakorlati összefoglalót adjon a lakossági adományozásról és önkéntességről. A gyorsjelentéssel párhuzamosan készül egy tanulmánykötet, amely a mélyebb elemzéseket tartalmazza azok számára, akik különösen érdeklődnek az általunk vizsgált jelenségek iránt, illetve a területtel tudományos szempontból is szeretnének megismerkedni.

A korábbi kutatáshoz hasonlóan adományozóknak tekintettük mindazokat, akik rokonságukon és szűkebb baráti körükön kívül eső személyeket, alapítványokat, egyesületeket, egyházakat, állami intézményeket természetbeni (használt ruha, élelem, könyv, játék stb.) vagy pénzadományokkal támogattak. Önkéntes tevékenységnek szintén a rokonsági és baráti körbe nem tartozó személyeknek, illetve a szervezeteknek nyújtott fizetség nélküli önkéntes segítséget tekintettük.

TARTALOM

1. Bevezetés, köszönetnyilvánítások 1

2. A kutatás legfontosabb megállapításai 2

3. Adományok és önkéntes tevékenységek 2004-ben 3
   3.1. Pénzadományok 3
   3.2. Természetbeni adományok 5
   3.3. Önkéntes tevékenységek és véradás 6

4. Az adományozók és önkéntes segítők társadalmi-demográfiai jellemzői 9
   4.1. Demográfiai jellemzők 9
   4.2. Iskolázottság, társadalmi státus 10
   4.3. Társadalmi kapcsolódások 11

5. Indítékok, motivációk 12

6. Változások, tendenciák, 1993-2004 13

7. Kérdőív 14

8. Ábrák és táblák jegyzéke 20

2. A KUTATÁS LEGFONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI

- a természetbeni és pénzbeni adományozásba, valamint az ellenszolgáltatás nélküli önkéntes tevékenységbe és véradásba 2004-ben (legalább valamelyik formában) a 14 éves és idősebb népesség közel négyötöde bekapcsolódott (7 millió ember)
- a pénzt adományozók aránya 65%, a természetbeni támogatást nyújtóké 50%, az önkéntes segítőké 40% volt
- a nonprofit szervezetek és az egyházak együttesen 19 milliárd Ft pénz-adományt kaptak; a különböző gyűjtések, perselyezések során további 13 milliárd Ft gyűlt össze; a jótékony célú vásárlásra fordított összeg 8 milliárd Ft volt
- legtöbb önkéntes tevékenység: lakóhelyi és települési segítségnyújtás (70%)
- az önkéntesek életkora egyre kisebb, ma már a középiskolások is vállalnak önkéntességet
- szervezetekben tevékenykedő önkéntesek száma: 1 millió
- az önkéntesek által elvégzett munka mennyisége 10 év alatt több mint harmadával növekedett
- a gyermekek és a fogyatékosok célcsoportjait támogatják a legtöbben önkéntes tevékenységgel
- a nők sokkal jobb adományozók a férfiaknál, ugyanakkor az önkéntes tevékenységekben lényegesen kisebb arányban vesznek részt
- a férfiak több önkéntes tevékenységet végeznek
- az adományozásba és az önkéntes tevékenységbe egyaránt a 31-40 éves korosztályba tartozók kapcsolódnak be a leginkább
- az önkéntes segítőknél csak az idős (különösen a nagyon idős) emberek körében válik ritkává a tevékenység
- az 1%-ot felajánlók lényegesen jobb adományozók és önkéntes segítők
- motiváció: jó érzés másoknak segíteni, illetve a családunkban hagyomány az önkéntes tevékenység
- az alapítványokkal és működésükkel kapcsolatban a kilencvenes évek közepén jelentkező bizalmatlanság csökken
- az emberek adományozási és önkéntességgel kapcsolatos információikat leginkább a TV-ből, rádióból szerzik (több mint 70 %-ban)
- a több különböző formában is jótékonykodók aránya az 1993-as 51 százalékról 68 százalékra emelkedett
- a magasabb összegek irányába tolódott el az egy adományozó által a nonprofit szervezeteknek, egyházaknak és pártoknak nyújtott támogatások összetétele, s értelemszerűen az egy főre jutó adományösszeg is emelkedett
- a támogatások továbbra is alapvetően a közösségi célokat, nem pedig az adományozók saját érdekeit szolgálják
- növekedett a közösségért való egyéni felelősségvállalás hangsúlyozóinak száma
- az adományozás és az önkéntes tevékenységek általában tudatos, elhatározásból végzett cselekvések

3. ADOMÁNYOK ÉS ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉGEK 2004-BEN

A természetbeni és pénzbeni adományozásba, valamint az ellenszolgáltatás nélküli önkéntes tevékenységbe és véradásba 2004-ben (legalább valamelyik formában) a 14 éves és idősebb népesség közel négyötöde bekapcsolódott. Ez azt jelenti, hogy csaknem 7 millió ember tett valamit, ha sokszor csak csekélységet is, a tágabb közösség érdekében. Többségük nem is csupán egy, hanem több különböző formában segítette a családi, rokonsági, baráti körön kívüli rászorulókat, illetve a különböző nonprofit és állami, önkormányzati intézményeket, egyházakat, pártokat.

1. ábra

Az adományozók és önkéntes segítők aránya a 14 éves és idősebb népességen belül

A legelterjedtebb, a 14 éven felüli lakosság mintegy kétharmadánál előforduló támogatási forma a pénzadomány volt. A természetbeni hozzájárulást nyújtók aránya az 50, az önkéntes segítőké pedig a 40 százalékot közelítette.

1. tábla

A családi, rokonsági és baráti körön kívül adományozók és önkéntes tevékenységet végzők száma és aránya a nyújtott segítség formája szerint

Támogatási forma	Az adott tevékenységet végzők	
	száma, fő	aránya,%
Pénztámogatást nyújtott	5 719 756	65,2
Természetbeni támogatást nyújtott	4 145 910	47,3
Önkéntes tevékenységet végzett	3 474 731	39,6
Vért adott	692 089	7,9
A fentiek közül legalább egy formában segített	*6 918 059*	*78,9*

3.1. Pénzadományok

A pénzadományok igen sok különböző formát ölthetnek. Széles körű elterjedtségük részben bizonyára éppen ennek köszönhető. Az elmúlt évtizedben az emberek életében megsokszorozódtak azok az alkalmak, amikor a rászorultsággal találkoznak. Megszaporodtak a legkülönbözőbb (személyes és intézmények, szervezetek által közvetített) kérések és adakozási felhívások. Ezeknek alapvetően három típusát[1] különböztethetjük meg:

- *közvetlen kérések:* személyekhez, ügyekhez, katasztrófákhoz, nem konkrét szervezetekhez kapcsolódó gyűjtések, jótékonysági felhívások;
- *vásárlás* útján történő adományozás;
- *szervezeteknek* (alapítványoknak, egyesületeknek, egyéb nonprofit szervezeteknek, állami, önkormányzati intézményeknek, egyházaknak, pártoknak) címzett támogatások.

[1] A három különböző típust a kérdőívben élesen elválasztottuk egymástól, s – a halmozódások elkerülése érdekében – a megkérdezetteket arra kértük, hogy ugyanazt a támogatási összeget két helyen semmiképp ne szerepeltessék.

A *személyes rászorultságra hivatkozó kérések* legősibb formája a koldulás, kéregetés. Ez a – különösen a nagyobb városokban – mindennaposnak számító jelenség 2004-ben a lakosságnak több mint negyedét indította jótékonykodásra. Még ennél is nagyobb volt azoknak az aránya, akik – szintén hagyományos módon – a templomi *perselyekbe* dobtak be kisebb-nagyobb összegeket. Körülbelül fele ennyire bizonyultak „népszerűnek" a nyilvános helyeken (postán, repülőtéren stb.) felállított *adománygyűjtő perselyek* és a – többnyire számottevő médiatámogatással működtetett – adományvonalak. Az emelt díjas *SMS*-ek útján lebonyolított gyűjtőakciók egyelőre jóval kisebb, de már érzékelhető nagyságrendű érdeklődést keltettek.

2. tábla

A közvetlen kérések, gyűjtések, jótékonysági felhívások nyomán adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása

Az adományozás formája	Az adományozók	Az adományok	
	aránya* %	összege, 1000 Ft	megoszlása %
Templomban perselybe	30,3	7 570 516	58,1
Koldusnak, kéregetőnek	27,2	2 421 666	18,5
Nyilvános helyen (pl. postán, utcán) perselybe	14,9	1 233 401	11,1
Adományvonal felhívásával	13,9	1 444 517	9,5
Emelt díjas SMS küldésével	4,6	371 038	2,8
Összesen	–	*13 041 138*	*100,0*

** Ugyanaz az adományozó több különböző formában is támogathatott.*

A különböző közvetlen adománygyűjtési formák közül anyagilag (is) a két hagyományos módszer, a templomi perselyezés és a koldulás (ezen belül is elsősorban az előbbi) bizonyult a messze legsikeresebbnek. Részesedésük az összegyűjtött 13 milliárd Ft-nyi összegből 58, illetve 19 százalékos volt, míg az újabb technikáké együttesen sem érte el a 25 százalékot.

A vásárlás útján történő adományozás nem tekinthető „tiszta" jótékonyságnak, hiszen a támogató ellenszolgáltatásban részesül, hozzájut valamilyen áruhoz vagy szolgáltatáshoz. Még csak az sem biztos, hogy az általa kifizetett összeg fölötte van az átlagos piaci árnak. A támogatás sokszor csupán abban áll, hogy a fogyasztó a kínálatból azt a terméket (például az UNICEF képeslapot, az alapítványi előállítású dísztárgyat, a jótékonysági árverésre bocsátott műalkotást) választja, amelyről tudni lehet, hogy értékesítési bevételének egy része rászoruló csoportokhoz jut.

3. tábla

A jótékonysági céllal vásárlók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, a jótékonysági vásárlásra fordított pénz összege és megoszlása

A jótékonysági vásárlás formája	A vásárlók	A vásárlásra fordított pénz	
	aránya* %	összege, 1000 Ft	megoszlása, %
Képes levelezőlap	25,1	2 508 496	30,4
Újságvásárlás hajléktalantól	15,6	1 378 084	24,5
Jegyvásárlás jótékonysági rendezvényre	6,8	2 024 186	16,7
Sorsjegy, tombolajegy	6,8	1 053 230	12,8
Templomi gyertyavásárlás	4,9	596 116	7,2
Képző- és népművészeti alkotás, ajándéktárgy	2,0	495 096	6,0
Bélyeg	1,1	72 290	1,5
Virág, élelmiszer utcai vásárlása	0,6	125 950	0,9
Összesen	–	*8 253 448*	*100,0*

** Ugyanaz az adományozó több különböző formában is vásárolhatott.*

Az ilyen típusú támogatások leggyakrabban előforduló esete 2004-ben a képeslap-vásárlás volt. A megkérdezettek egynegyede mondta azt, hogy élt a jótékonykodásnak ezzel a lehetőségével. Szintén viszonylag sokan (16 százalék) vettek újságot hajléktalantól. A jótékonysági rendezvényeken (bálokon, koncerteken, vacsorákon stb.) való részvétel és a sorsjegy-, tombolajegy-vásárlás gyakorisága lényegesen kisebb (7-7 százalék) volt ugyan, de a támogatásnak ezt a módját választók a jegyekért és meghívókért átlagosan magasabb összegeket fizettek. Még ritkábban fordultak elő a templomi gyertya-, illetve a jótékonysági célú műtárgy-, ajándék- és bélyegvásárlások. Meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a rászorulóktól vett virágcsokrok, gyümölcsök, zöldségek említéseinek aránya valószínűleg azért ennyire alacsony, mert ez a válaszlehetőség a kérdőíven nem szerepelt. Az, hogy a megkérdezettek egy része spontán utalt rá, önmagában is ennek a jótékonykodási formának a fontosságát jelzi.

A *szervezetek támogatásán*[2] belül sajnos nem tudunk éles határvonalakat húzni a nonprofit szervezeteket, az egyházakat és a politikai pártokat segítő adományok között. A vallási és a politikai célokra szánt összegek gyakran az egyházak, illetve a pártok holdudvarába tartozó alapítványokon és egyesületi formában működő nonprofit szervezeteken keresztül jutnak el a tényleges címzettekhez. Az sem megy ritkaságszámba, hogy az egyházi gyűjtések során kapott támogatás a világi nonprofit szervezetként bejegyzett szeretetszolgálatokhoz, oktatási intézményekhez vándorol. Éppen ezért az alábbi táblában az egyházaknak, a világi nonprofit szervezeteknek és a politikai pártoknak nyújtott támogatások együtt szerepelnek.

4. tábla

Az egyházaknak, nonprofit szervezeteknek és politikai pártoknak pénzt adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint

Tevékenységi terület	Adományozók aránya* %	Az adományok összege 1000Ft	Az adományok megoszlása %
Egyházi, vallási tevékenység	13,0	7 319 393	38,3
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	8,1	5 969 341	31,2
Oktatás, tudományos kutatás	2,4	1 518 531	7,9
Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	2,2	1 811 552	9,5
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	1,1	784 526	4,1
Környezet- és állatvédelem	0,9	384 838	2,0
Határon túli magyarok támogatás	0,6	633 578	3,3
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	0,3	124 209	0,6
Politikai tevékenység	0,2	297 021	1,6
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás	0,2	130 764	0,7
Állampolgári jogok, kisebbségek védelme	0,2	87 589	0,5
Szakmai, gazdasági érdekképviselet	0,1	24 793	0,1
Nemzetközi kapcsolatok	0,1	17 842	0,1
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés	0,0	17 885	0,1
Összesen	–	*19 121 862*	*100,0*

** Ugyanaz az adományozó több különböző formában is támogathatott.*

[2] Az állami, önkormányzati intézményeknek (iskoláknak, kórházaknak, szociális otthonoknak stb.) nyújtott adományokkal itt nem foglalkozunk. A megkérdezettektől kapott válaszok alapján ezeket a szervezeteket 2004-ben a 14 éves és idősebb népesség 4,7 százaléka összesen 2,9 milliárd Ft-tal támogatta. Okunk van feltételezni, hogy ennek az összegnek nagy része összefüggött a kapott szolgáltatásokkal (például iskolai kirándulásokkal, sporttevékenységgel, nyelvtanfolyamokkal stb.). Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a helyi kulturális megmozdulások, fesztiválok, faluszépítő akciók jelentős részét klasszikus adományként értelmezhető lakossági hozzájárulások teszik lehetővé.

A legtöbb adományozót és a legnagyobb összegű támogatást 2004-ben az egyházi, vallási szervezetek, illetve a szociális ellátás és az egészségügy területén működő nonprofit szerveződések vonzották. Ez a két terület kapta a 19 milliárd Ft-nyi teljes adomány több mint kétharmadát. Számottevő volt még a kulturális, az oktatási, a sport-, szabadidős, a környezetvédő és a határon túli magyarokat segítő szervezetek lakossági támogatottsága. A többi terület csak az állampolgárok elenyésző hányadától számíthatott némi adományra.

A három különböző támogatási forma mind elterjedtségét, mind gazdasági súlyát tekintve erősen különbözött egymástól.

5. tábla

A különböző formákban pénzt adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása

Az adományozás formája	Adományozók aránya* %	Az adományok összege 1000Ft	Az adományok megoszlása %
Személyes kérés, perselyezés, gyűjtőakció	54,0	13 041 138	32,3
Vásárlás útján történő adományozás	38,1	8 253 448	20,4
Szervezetek közvetlen támogatása	20,7	19 121 862	47,3
Összesen	–	*40416448*	100,0

** Az adományozók közel kétharmada nem csak egy, hanem két vagy három különböző formában támogatott.*

A perselypénzt, alamizsnát kérők és az alkalmi gyűjtőakciók szervezői a 14 éven felüli lakosság több mint felénél meghallgatásra találtak, de csak a pénzadományok egyharmadát tudták összegyűjteni. A 2004-ben ilyen formában nyújtott adományok egy adakozóra jutó átlagos összege a 3000 Ft-ot sem érte el. Még alacsonyabb (2500 Ft körüli) volt ez az összeg a jótékonysági vásárlások esetében. Az egyházaknak, nonprofit szervezeteknek, pártoknak viszont a népességnek csak egyötöde nyújtott ugyan közvetlen pénzadományt, de esetükben a támogatás átlagos nagysága meghaladta a 10 ezer Ft-ot.

2. ábra

A különböző formákban nyújtott pénzadományok egy adakozóra jutó éves átlagos összege

A támogatók között – bármelyik támogatási formát választották is – az alacsony, 5000 (sőt, sokszor 1000) Ft alatti összegeket adományozók voltak többségben. Az e csoportba tartozók aránya mind a vásárlás útján, mind a kéregetés, gyűjtések nyomán jótékonykodók esetében a 90 százalékot közelítette, de még a szervezeteket támogatók körében is meghaladta az 50 százalékot.

6. tábla

A különböző formákban adományozók megoszlása az adott formában nyújtott támogatások nagysága szerint, %

Adományösszeg	Személyes kérés, gyűjtés nyomán adományozók	Jótékonysági vásárlás útján adományozók	Nonprofit szervezetet, egyházat, pártot támogatók
1000 Ft és kevesebb	46,2	47,9	14,3
1001- 5000 Ft	41,3	41,9	40,3
5001-10000 Ft	8,5	7,0	23,8
10000 Ft fölött	4,0	3,2	21,6
Összesen	*100,0*	*100,0*	*100,0*

Még ha a különböző formában nyújtott adományokat összesítjük, akkor is az derül ki, hogy a pénztámogatást nyújtók több mint egynegyedének anyagi áldozata 2004-ben ezer Ft-on belül maradt, további 40 százalék pedig az 1 és 5 ezer Ft közötti sávban mozgott. Ezzel függ össze az adományösszeg erős koncentrációja. A teljes támogatás kétharmada az adományozóknak attól a 17 százalékától származott, akik jövedelmükből 10 ezer Ft-nál nagyobb összeget engedtek át a különböző kérelmezőknek és rászorulóknak. A legkisebb (pár száz Ft-tól 5 ezer Ft-ig terjedő) adományok a teljes támogatási összegnek mintegy egyhatodát tették ki.

3. ábra

A pénzt adományozók számának és az általuk nyújtott támogatás teljes összegének megoszlása az adományösszeg nagysága szerint

A pénzt adományozók nagyobbik fele alkalmi támogatónak vallotta magát, de döntő többségük több különböző alkalommal is adakozott. Ugyanakkor a rendszeresség az esetek igen nagy hányadában évenként mindössze egyszeri vagy kétszeri jótékonykodást jelentett. A havonkénti vagy annál nagyobb gyakoriság az adományozóknak alig több mint 15 százalékát jellemezte.

4. ábra

A pénztámogatást nyújtók megoszlása az adományozás gyakorisága szerint*

** A kérdésre értékelhető választ adó támogatók megoszlása.*

Az adakozással a támogatók több mint fele ismeretlen rászorulókat kívánt segíteni. Egyharmad fölött volt azoknak az aránya, akik szerint adományuk a közösség általános érdekeit szolgálta. Saját érdekre az érintetteknek csak egészen kis töredéke utalt.

7. tábla

A pénzt adományozók megoszlása támogatásuk haszonélvezői szerint*

Kinek a javát szolgálja az adomány?	Az adományozók megoszlása, %
Az adományozó számára ismeretlen rászorulókét	53,9
A közösség általános érdekét	36,9
Az adományozó rászoruló ismerőseiét	4,5
Az adományozó családjáét, saját érdekét, de másokét is	4,2
Csak az adományozó saját és családi érdekeit	0,5
Összesen	*100,0*

** A kérdésre értékelhető választ adó támogatók megoszlása.*

A támogatásért a pénzt adományozóknak csak a kisebbik fele (45 százaléka) kapott valamilyen (néha több különböző formájú) köszönetet. Az egyes köszönetfajták előfordulási arányát a *8. tábla* tartalmazza.

8. tábla

A köszönetnyilvánítás különböző formáinak említési gyakorisága

A köszönetnyilvánítás formája	Az adott formájú köszönetben részesülő adományozók* aránya, %
Köszönőlevél a támogatott szervezettől	32,0
Jelképes ajándék (pl. meghívó, ingyen jegy rendezvényre, jelvény)	10,8
Adókedvezményre jogosító igazolás	9,7
Szóbeli köszönet a támogatott szervezet vezetőitől, munkatársaitól	7,9
Kitüntetés, cím, oklevél	1,0

** Ugyanaz az adományozó többféle köszönetet is kaphatott*

Az adókedvezményre jogosító igazolás ritkaságszámba ment. Az ilyen igazolással rendelkező adományozók aránya a 10 százalékot sem érte el, s még ennek a szűk csoportnak is mindössze a fele élt az adócsökkentés lehetőségével. Ez egyértelműen arra utal, hogy az adományozási döntések alapvetően segítő szándékból fakadtak, velük kapcsolatban a saját érdekek mérlegelése kivételesnek számított. Ugyanez valószínűleg még inkább érvényes volt a természetbeni adományok esetében, ahol a jogszabályok eleve kizárják az adókedvezmények igénybevételét.

3.2. Természetbeni adományok

A természetbeni adományozásba a 14 éves és idősebb népesség közel fele (47 százaléka) bekapcsolódott. Messze a leggyakoribbnak a ruházati cikkek falajánlása számított, ilyen típusú segítségről tett említést a megkérdezettek 42 százaléka, de könyvekkel, lemezekkel, játékszerekkel (18 százalék) és élelmiszerrel (12 százalék) is sokan támogatták a rászorulókat. A bútorok, berendezési tárgyak, háztartási gépek, számítógépek, járművek ajándékozása már lényegesen ritkábbnak számított, de ezek az adományok nyilvánvalóan lényegesen nagyobb értéket képviselnek. A természetben adományozók jelentékeny része nem csak egy, hanem több különböző formában is nyújtott támogatást.

Mivel nagyrészt személyes felhasználásra alkalmas tárgyak átadásáról volt szó, korántsem meglepő, hogy a természetbeni adományok döntő többségét

közvetlenül a rászoruló magánszemélyek, családok (nagyobb részt ismerősök, kisebb részben ismeretlenek) kapták. Támogatásainak célba juttatásához az adományozók közel kétharmada csak az informális hálózatokat vette igénybe. Valamivel több mint egyötödük magánszemélyeknek és szervezeteknek (főleg egyházaknak, világi nonprofit szervezeteknek, kisebb részben önkormányzati intézményeknek és pártoknak) egyaránt nyújtott tárgyi adományokat. A kizárólag szervezeteket támogatók aránya 16 százalékra rúgott. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy az érintett szervezetek még ebben az utóbbi két esetben is inkább közvetítő szerepet töltöttek be, és csak kivételképpen voltak a természetbeni adományok tényleges kedvezményezettjei.

5. ábra

A természetbeni támogatást nyújtó adományozók megoszlása a támogatás címzettje szerint

A magánszemélyeknek nyújtott támogatások valószínűleg alapvetően szociális megfontolások nyomán születtek, bár a címzettek kiválasztásában – éppen az informalitás miatt – a véletlennek is elég nagy szerepe lehetett. Valamivel pontosabb információink vannak a nonprofit szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak eljuttatott természetbeni adományok összetételéről.

9. tábla

A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak pártoknak természetbeni adományt nyújtók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya és a támogatások említéseinek megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint

Tevékenységi terület	Az adott területet támogatók a 14 éves és idősebb népesség %-ában	Az adott területre áramló támogatások említéseinek megoszlása, %
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	10,3	44,9
Egyházi, vallási tevékenység	5,8	25,3
Oktatás, tudományos kutatás	2,6	11,2
Határon túli magyarok támogatása	1,3	5,8
Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	1,0	4,4
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	0,7	3,3
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	0,3	1,4
Környezet- és állatvédelem	0,3	1,2
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	0,1	0,6
Nemzetközi kapcsolatok	0,1	0,6
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás	0,1	0,4
Szakmai és gazdasági érdekképviselet	0,1	0,4
Politikai tevékenység	0,1	0,3
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés	0,1	0,2
Összesen	–	*100,0*

Akár a szervezeteknek adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli arányát, akár az általuk nyújtott természetbeni támogatások említéseinek[3] megoszlását vesszük figyelembe, ugyanaz a fontossági sorrend adódik. A támogatások címzettjei között elsőprő többségben vannak a szociális és egészségügyi szférában működő szervezetek. Mögöttük második helyre szorul az egyház, és harmadikra az oktatás. A negyedik és ötödik helyet a határon túli magyarok, illetve a kultúra támogatása foglalja el. A többi tevékenységi terület említéseinek aránya még összesítve sem éri el a 10 százalékot.

A természetbeni támogatásokat éppúgy az alkalomszerűség jellemzi, mint a pénzadományokat.

10. tábla

Természetbeni támogatást nyújtó adományozók megoszlása a támogatás gyakorisága szerint*

A támogatás gyakorisága	Az adományozók megoszlása, %
Egy, rendkívüli alkalommal nyújtott támogatást	4,7
Alkalmanként, többször is előfordult (pl. gyűjtések, kampányok esetén)	50,1
Minden évben egyszer	12,8
Rendszeresen, körülbelül félévente	22,5
Rendszeresen, körülbelül havonta	7,7
Rendszeresen, körülbelül hetente	2,2
Összesen	*100,0*

** A kérdésre értékelhető választ adó támogatók megoszlása.*

A támogatók több mint fele válaszolta azt, hogy természetbeni adományai nem voltak rendszeresek, de azért nem számítottak kivételesnek: többnyire gyűjtőakciókhoz kötődtek. A magukat rendszeres adományozónak vallók többsége félévenkénti vagy évenként egyszeri támogatásról számolt be. A havi gyakoriság ritkán, a hetenkénti pedig csak szórványosan fordult elő.

3.3. Önkéntes tevékenységek és véradás

Ahogyan azt már korábban is említettük, önkéntes tevékenységek végzésébe 2004-ben a 14 éven felüli lakosság 40 %-a (mintegy 3 és fél millió fő) kapcsolódott be (11. tábla). Az önkéntes tevékenységeket az állampolgárok családjukon, és baráti kapcsolatukon kívül, magánszemélyek és intézmények javára végezték.

[3] A támogatott szervezet tevékenységi területére vonatkozó kérdésre az adományozók több választ adhattak, hiszen könnyen előfordulhatott, hogy 2004-ben több különböző típusú szervezetnek nyújtottak támogatást. Az említések száma ennél fogva természetesen magasabb az adományozók számánál. Az adományok tényleges számánál viszont nyilvánvalóan alacsonyabb, mert ugyanaz a személy azonos tevékenységi területen belül több támogatást is adhatott. Például: ha az év során egy adományozó kétszer adott használt ruhát a Vöröskeresztnek, ötször élelmiszert a Máltai Szeretetszolgálat ingyenkonyhájának, tízszer templomdíszítésre szánt virágokat az egyháznak és egyszer könyveket, játékokat egy határon túli magyarokat támogató alapítványnak, akkor a támogatott szervezetek tevékenységét tudakoló táblában három sort, az egészségügyi/szociális ellátását, az egyházét és a határon túli magyarokét jelölte be. Az említések száma tehát 3, miközben valójában 1 adományozó 18 támogatásáról van szó.

11. tábla

Az önkéntes tevékenységek területei

Támogatási forma	Az adott tevékenységet végzők	
	száma, fő	aránya, %
Lakóhelyi, települési segítségnyújtás	2 365 878	**68,1**
Segítségnyújtás oktatási, egészségügyi, művelődési intézmény számára	740 122	**21,3**
Rászoruló befogadása	325 815	9,4
Hivatalos ügy elintézése, tanácsadás	1 409 668	**40,6**
Segítségnyújtás egyházi szervezetnek	409 651	11,8
Segítségnyújtás pártnak	81 655	2,3
Támogatás más szervezetnek, egyesületnek, klubnak, körnek	424 513	12,2
Adománygyűjtés	227 412	6,5
Jótékonysági rendezvényen való fellépés, szervezés	287 018	8,3
Kuratóriumi, elnökségi, felügyelő bizottsági tagság	86 658	2,5
Könyvelés, egyéb adminisztráció végzése	69 683	2,0

A legtöbb önkéntes tevékenységet a lakóhelyi, települési segítségnyújtás (68 %), a hivatalos ügy elintézése (41 %), illetve a szociális, egészségügyi, művelődési területen tevékenykedő szervezetek segítése (21 %) területeken végezték az önkéntesek. Természetesen egy válaszadó több választ is megjelölhetett.

Az önkéntesek inkább alkalmanként, de évente többször végeztek valamilyen önkéntes tevékenységet, a rendszeres önkéntesség még kevésbé valósul meg. A rendszeres önkéntes tevékenységet végzők leginkább havonta segédkeznek. Az 1993-as kutatás eredményei alapján hasonló ábrát lehetne felrajzolni, de ott még a „félévente" oszlop magasabb volt, mint a havonta önkénteskedők oszlopa.

6. ábra

Az önkéntes tevékenységek végzésének gyakorisága

A felvétel során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezettek melyik évben kezdtek el önkéntes tevékenységeket végezni. A különböző korosztályok általában 14-20 évesen kapcsolódnak be az önkéntességbe.

Az önkéntes tevékenységek kedvezményezettjei leginkább az ismerősök, akik nem rokonok és nem barátok (26 %), de jelentős a szervezetek (11 %) és a település, a lakóközösség (15 %) számára nyújtott segítő tevékenység is. Az ismeretlen magánszemélyek számára nyújtott támogatás mindössze 6 %.

12. tábla

Az önkéntes tevékenységek kedvezményezettjei

Kedvezményezettek	Az adott tevékenységet végzők	
	száma, fő	aránya, %
Ismerősök, akik nem rokonok és nem barátok	2 294 501	**26,2**
Ismeretlen magánszemélyek	500 646	5,7
Szervezetek	921 318	**10,5**
Település, lakóközösség	1 324 642	**15,1**

Szervezetek (civilek, önkormányzati óvoda, iskola, egyház) számára ellenszolgáltatás nélküli tevékenységet a válaszadók nagy része havi tíz óránál kevesebb időben végzett 2004-ben.

7. ábra

Szervezetek számára végzett havi önkéntes tevékenység mennyisége

A szervezetek számára végzett önkéntes tevékenységek legtöbbjét a szervezés, rendezés, illetve az építés, javítás, szerelés területén végezték.

8. ábra

Az önkéntes tevékenységek típusai

Az önkéntesek leginkább az egyházakhoz kapcsolódó szervezetek (4 %) számára juttattak időadományt, de a többi tevékenységi területhez képest magas még a sporttal, pihenéssel kapcsolatos szervezetek (3 %) támogatottsága is.

13. tábla

A különböző területeken működő szervezetek számára önkéntes tevékenységet végzők száma és aránya

Tevékenységi terület	Az adott tevékenységet végzők	
	száma, fő	aránya, %
Kultúra	212 231	2,4
Sport, rekreáció	255 164	**2,9**
Oktatás	187 483	2,1
Egészségügy, szociális ellátás	201 585	2,3
Közbiztonság	54 963	0,6
Környezetvédelem, állatvédők	141 380	1,6
Településfejlesztés, lakásügy	91 373	1,0
Gazdaságfejlesztés	10 353	0,1
Állampolgári jogok védelme, kisebbségek védelme	38 020	0,4
Nemzetközi kapcsolatok, EU	10 943	0,1
Határon túli magyarok támogatása	41 532	0,5
Munkáltatói és munkavállalói, szakmai érdekképviselet	24 218	0,3
Egyház	387 496	**4,4**

Az 1993-as kutatással való összehasonlításban, a havonta végzett munkaórák száma összességében 44 százalékkal növekedett. A tíz évvel ezelőtti felméréshez hasonlóan most is a kultúrához, a sporthoz, valamint az egészségügyi, szociális ellátáshoz kötődő tevékenységeket végezték a legtöbben. A 2004-es adatokban a megoszlás azonban másképp alakult, jelentősen növekedett a sport és pihenés érdekében végzett önkéntes munkaórák aránya, illetve ugyanilyen jelentősen csökkent az egyházi szervezetek időadományokból való részesedése.

A felnőtt népesség és a középiskolás korúak önkéntes tevékenységeit összehasonlítva a *9. ábra* szerint jól látható, hogy a középiskolások önkéntes tevékenységei jóval nagyobb mértékben kapcsolódnak a környezetvédelmi és az egyházakkal kapcsolatos területekhez, mint a felnőtt népességé. A kultúra, és az oktatás területeivel való kapcsolódás alacsonyabb a középiskolások esetében.

14. tábla

A középiskolás és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának nagysága a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, óra

Tevékenységi terület	Középiskolás korúak	Felnőtt népesség	Összesen
Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	20 807	1 413 727	1 434 534
Egyházi, vallási tevékenység	68 750	2 880 673	2 949 423
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	65 831	2 390 233	2 456 064
Oktatás, tudományos kutatás	11 473	848 592	860 065
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	29 795	1 417 195	1 446 990
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	—	203 302	203 302
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás, bűnmegelőzés	—	715 370	715 370
Környezet- és állatvédelem	47 900	954 453	1 002 353
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés	—	34 731	34 731
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	—	759 121	759 121
Nemzetközi kapcsolatok	2 312	13 939	16 251
Határon túli magyarok támogatása	2 312	346 217	348 529
Szakmai, gazdasági, munkavállalói, munkáltatói érdekvédelem	—	150 676	150 676
Politikai tevékenység	—	291 039	291 039
Összesen	*249 180*	*12 419 268*	*12 668 448*

15. tábla

A középiskolás korú és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, %

Tevékenységi terület	Középiskolás korúak	Felnőtt népesség	Összesen
Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	8,4	11,4	11,3
Egyházi, vallási tevékenység	27,6	23,2	23,3
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	26,4	19,2	19,4
Oktatás, tudományos kutatás	4,6	6,8	6,8
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	12,0	11,4	11,4
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	—	1,6	1,6
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás, bűnmegelőzés	—	5,8	5,6
Környezet- és állatvédelem	19,2	7,7	7,9
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés	—	0,3	0,3
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	—	6,1	6,0
Nemzetközi kapcsolatok	0,9	0,1	0,1
Határon túli magyarok támogatása	0,9	2,8	2,8
Szakmai, gazdasági, munkavállalói, munkáltatói érdekvédelem	—	1,2	1,2
Politikai tevékenység	—	2,4	2,3
Összesen	*100,0*	*100,0*	*100,0*

9. ábra

A középiskolás korú és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, %

A szervezetekben tevékenykedő önkéntesek véleménye szerint a támogatásuk leginkább a közösség általános érdekét szolgálta. Az 1993-as kutatás megkérdezett önkéntesei is ezt a célcsoportot tartották a legfontosabbnak.

16. tábla

Az önkéntes segítők száma a támogatás címzettjei szerint

Kinek az érdekét szolgálta?	Az önkéntesek száma fő
A közösség általános érdekét	677 473
Az Ön számára ismeretlen rászorulókét	71 458
Rászoruló ismerőseiét	22 379
Családjáét, a magáét és másokét is	60 464
Nem lehet eldönteni	18 567

Arra a kérdésre, hogy mely társadalmi csoportoknak ad a legszívesebben, mindössze 243 541 fő, a minta 3 %-a válaszolt. A tábla adatai megegyeznek azzal a szokásos eredménnyel, miszerint az önkéntesek legszívesebben a gyermekek számára nyújtanak támogatást (22 %). Magas a fogyatékosokat támogatók száma, illetve az idős emberek számára végzett önkéntes tevékenység (12-12 %) is. A romák, szenvedélybetegek, más kisebbségek támogatottsága még alacsonynak számít.

17. tábla

Önkéntes tevékenységek során preferált társadalmi csoportok

Célcsoport	1*	2	3	4	5	6	7	8	9
Munkanélküliek	1,3	1,9	3,6	7,5	10,0	7,2	1,3	4,9	0,8
Nők	1,3	3,7	6.3	10,9	8,3	5,0	2,1	0,8	0,6
Romák	0,8	0,6	0,8	1,2	2,0	3,8	6,3	**8,4**	**13,4**
Gyerekek	**21,9**	9,5	4,6	1,6	0,9	0,3	0,3	0,3	0,6
Fogyatékosok	7,1	**12,0**	8,6	5,3	3,5	1,4	0,9	0,7	0,2
Szenvedélybetegek	0,5	0,6	1,5	2,4	3,4	6,3	7,3	**8,4**	**7,2**
Idősek	7,1	10,6	**12,4**	4,7	3,0	1,0	0,7	0,5	0,1
Határon túli magyarok	1,1	0.9	1,9	4,4	5,3	8,9	7,0	6,4	2,1
Más nem említett kisebbségnek	0,8	0,4	0,3	0,7	2,0	3,7	8,3	9,4	**11,8**

**1-9-ig: hányadik helyen említi mint támogatandó társadalmi csoportot*

A válaszadók elenyésző hányada, összesen 8 %, azaz 692 089 fő adott igenlő választ arra a kérdésre, hogy 2004 folyamán adott-e vért. A véradóknak 78 %-a valamilyen önkéntes munkát is végzett, ők a önkéntes tevékenységet végzők 10 %-át adták.

10. ábra

A véradók aránya 2004-ben

4. AZ ADOMÁNYOZÓK ÉS ÖNKÉNTES SEGÍTŐK TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

Az adományozás és az önkéntes tevékenység mind a külföldi, mind a korábbi hazai tapasztalatok szerint szoros összefüggésben van az emberek társadalmi helyzetével, demográfiai jellemzőivel, valamint az általuk kiépített és fenntartott kapcsolati hálókkal. Az alábbiakban ezeknek a tényezőknek a jótékonysági magatartásra gyakorolt hatásait a segítségnyújtás formái szerinti bontásban vizsgáljuk. Fontosnak tartjuk azonban, hogy elöljáróban emlékeztessünk a tanulmány egy korábbi megállapítására, mely szerint az adományozók és az önkéntes segítők köre részben átfedi egymást. A megkérdezettek nagyobbik fele több módon segíti a rászorulókat, tehát az adományozók és az önkéntesek csoportjának jellemzőit részben ugyanazoknak a személyeknek az adatai alakítják. Ez a tény – bizonyos mértékig – már önmagában is magyarázza a hasonlóságokat, s ugyanakkor „felértékeli" az átfedések ellenére is felszínre jövő különbségeket.

4.1. Demográfiai jellemzők

Az egyik ilyen - mindenképp igen figyelemre méltó - különbség a *nők és a férfiak* jótékonysági szokásai között mutatkozik meg *(18. tábla)*. A nők sokkal jobb adományozók a férfiaknál, ugyanakkor az önkéntes tevékenységekben lényegesen kisebb arányban vesznek részt. Valószínűsíthető, hogy ez elsősorban a nagyobb háztartási munkaterhekre és az időhiányra vezethető vissza, továbbá az egyesületek, alapítványok vezetősége általában férfiakból áll, illetve a nonprofit szervezeteknek csak egy kis hányadát alkotják a hagyományosan női területnek tartott szociális, egészségügyi szervezetek. (A hagyományok épp az ellenkezőjét sejtetnék ennek a jelenségnek, hiszen a jótékonysági egyletek többségét egészen a második világháború végéig főleg nők működtették, s a segítő munka zömét is ők végezték.)

Az életkor szerinti metszetben kevésbé markánsak, de azért szintén észrevehetőek bizonyos különbségek *(11. ábra)*. Bár legnagyobb arányban az adományozásba és az önkéntes tevékenységbe egyaránt a 31-40 éves korosztályba tartozók kapcsolódnak be, a részvételi arány életciklus szerinti alakulása a segítségnyújtás három formája esetében erősen különböző.

A pénzt adományozók aránya már a 21-30 éveseknél eléri az átlagos szintet. (Előtte sokkal alacsonyabb.) Ezt követően 31-től 60 éves korig tartósan az átlag fölött marad, majd a 61-80-as korcsoportban visszatér az átlagos szintre, s csak ezután kezd drasztikusan csökkenni.

Sokkal kevésbé egyenletes a természetbeni adományozásban való részvétel. Átlag fölöttiek az arányszámok a 31-60 évesek csoportjában. Az ezt megelőző és követő életkorban viszont minden korcsoport az átlagosnál kisebb mértékben kapcsolódik be a természetbeni támogatásba.

18. tábla

Az adományozók és önkéntes segítők aránya demográfiai jellemzők szerint

Demográfiai jellemzők	Pénzt	Természetben	Önkéntes
	adományozók		segítők
	aránya a 14 éves és idősebb népesség %-ában		
Nem			
Férfi	61,7	42,1	**43,0**
Nő	**68,3**	**51,9**	36,7
Életkor			
14-17	51,2	38,8	39,6
18-20	52,8	35,7	43,3
21-30	65,7	43,2	42,8
31-40	**70,3**	**55,8**	**47,7**
41-50	67,6	53,5	46,9
51-60	69,5	51,9	40,8
61-70	65,2	45,1	31,3
71-80	64,5	42,0	24,0
81-	50,8	30,1	13,9
Lakóhely			
Főváros	**71,1**	**54,9**	40,9
Megyeszékhely	67,5	48,6	38,6
Egyéb város	62,4	43,1	34,8
Község	63,3	46,3	**44,1**
Családi állapot			
Nőtlen, hajadon	58,2	39,5	**42,9**
Házasságban/ élettársi kapcsolatban él	**70,8**	**53,2**	**42,5**
Elvált, különváltan él	58,4	46,1	36,5
Özvegy	58,8	37,0	22,0
Háztartásnagyság			
1-2 fő	63,0	43,0	32,7
3-5 fő	**67,8**	**50,8**	**44,5**
6 és több fő	54,3	43,1	41,7
Eltartott gyerekek száma			
0	64,8	43,8	34,2
1	64,8	48,6	45,0
2	**69,6**	**54,6**	46,4
3	61,7	51,6	**48,8**
4 és több	52,9	42,3	34,4
Együtt	*65,2*	*47,3*	*39,6*

Egészen más életkori sajátosságokat tapasztalunk az önkéntes segítőknél. A segítségnyújtásnak ez a formája csak az idős (különösen a nagyon idős) emberek körében válik ritkává. Az önkéntes tevékenységekben részt vevők aránya már a tizenéveseknél átlag körüli, 18-tól 50 éves korig átlag fölötti, majd az 51-60 éveseknél ismét visszatér az átlagos szintre, hogy utána aztán igen meredeken csökkenjen. A fiatalok átlag körüli önkéntessége figyelemre méltó, különösen annak ismeretében, hogy a közoktatás a mai formájában semmilyen módon nem kéri, illetve nem ismeri el az ilyen tevékenységeket (egy-két középiskolai kezdeményezés lehetőségétől eltekintve.) Az idősebb korosztály önkéntességének alacsony volta szembetűnő, és szintén az ösztönzők hiányára vezethető vissza, pedig a társadalomhoz a munka világán kívüli kapcsolódási lehetőségről van szó, amely lehetővé tenné a passzivitásba kényszerülő nyugdíjasok kapcsolati hálójának erősítését.

11. ábra

Az adományozók és az önkéntes segítők arányának alakulása életkor szerint

A fővárosi *lakóhely* (bizonyára a kérések, megkeresések nagyobb száma miatt) kiemelkedően magas adományozási részvétellel jár együtt. Ugyanakkor az önkéntes tevékenységekbe a községekben élők kapcsolódnak be a legintenzívebben. Ez feltehetőleg a kisebb közösség átláthatóbb szükségleteivel, az együttélés és az áldozatvállalás normáinak nagyobb kényszerítő erejével függ össze. Ugyanakkor a kapott adat azért is figyelemreméltó, mert a korábbi kutatások a városi önkéntesség esetében találtak magasabb számokat.

Messze legjobb adományozónak a *házassági* vagy élettársi kapcsolatban élők számítanak. Ugyanennek a csoportnak jóval átlag feletti az önkéntes munkában való részvétele is, de e tekintetben a nőtlenek és hajadonok is felveszik velük a versenyt. Az elváltak és az özvegyek minden szempontból lényegesen passzívabbak. Az elváltak esetében az anyagi és életszervezési problémák kézenfekvő magyarázattal szolgálnak. Az özvegyek időháztartása valószínűleg éppúgy lehetővé tenné az önkéntes tevékenykedést, mint a nőtleneké és a hajadonoké, de a magasabb életkor, a rosszabb egészségi állapot és a megfelelő alkalmak hiánya számukra nagyon megnehezítheti az időadományozást.

Mind az adományozás, mind az önkéntes munka a 3-5 fős háztartásokban élők körében a legelterjedtebb. A *háztartásban élő eltartott gyerekek száma* szintén fontos befolyásoló tényezőnek látszik, minden bizonnyal azért, mert a segítségkérések jelentős része a gyerekek közvetítésével érkezik meg a családokhoz. Az adományozók aránya a 2 gyerekeseknél a legmagasabb. A pénztámogatást nyújtók csak ebben a kategóriában vannak többen az átlagosnál. Úgy látszik, itt húzódik az a határ, ahol a gyerekvállalás még nem jár együtt az anyagi helyzet romlásával. A természetbeni adományozásban viszont az 1 és a 3 gyerekesek is az átlagost meghaladó mértékben vesznek részt. Az önkéntes tevékenységekbe legnagyobb arányban a 3 gyerekesek kapcsolódnak be, de az 1-2 gyerekesek aktivitása is magas. Mindhárom támogatási formára érvényes, hogy 4 gyerektől kezdve a részvételi arányok már messze elmaradnak az átlagostól.

4.2. Iskolázottság, társadalmi státus

A fentiekben a demográfiai jellemzők mentén leírt különbségek természetesen nem függetlenek a megkérdezettek társadalmi státusától, hiszen – jól tudjuk – az életkor, a lakóhely és a családi viszonyok gyakran igen komoly iskolázottsági és pozicionális különbségekkel járnak együtt.

19. tábla

Az adományozók és önkéntes segítők aránya iskolázottság és társadalmi státus szerint

Iskolázottság, társadalmi státus	Pénzt	Természetben	Önkéntes segítők
	adományozók		
	aránya a 14 éves és idősebb népesség %-ában		
Iskolai végzettség			
8 általánosnál kevesebb	44,4	30,5	24,0
8 általános	56,0	36,5	31,3
Szakmunkásképző	63,2	45,2	39,5
Középiskola	75,2	56,8	46,2
Főiskola, egyetem	**81,4**	**64,6**	**53,9**
Foglalkozási csoport (nyugdíjasok, munkanélküliek esetében az utolsó munkahely szerint)			
Önálló vállalkozó	78,2	57,9	49,1
Diplomás szellemi foglalkozású alkalmazott	**81,6**	**65,6**	**57,0**
Nem diplomás szellemi foglalkozású alkalm.	78,1	60,9	45,0
Fizikai foglalkozású alkalmazott	59,8	41,1	33,2
Nincs és nem is volt munkahelye	53,5	37,8	42,8
Jelenlegi gazdasági aktivitás			
Aktív kereső	**74,6**	**54,2**	**47,4**
Munkanélküli	48,2	39,4	35,6
Nyugdíjas	62,1	43,5	30,2
GYES-en, GYED-en van	62,1	49,1	37,3
Tanuló	56,1	39,5	44,5
Háztartásbeli	65,8	45,4	44,8
Egyéb eltartott	43,4	41,6	30,8
Együtt	*65,2*	*47,3*	*39,6*

Az *iskolázottsági* szint – mint a korábbi külföldi és hazai kutatások kétséget kizáróan kimutatták – a jótékonysági magatartás kiemelkedően fontos meghatározója. Ezt a megállapítást a *19. tábla* adatai is megerősítik. Az adományozók és az önkéntes segítők aránya együtt növekszik az iskolázottsággal, és a főiskolát, egyetemet végzettek körében kiugróan magas értékeket vesz fel. Ennek megfelelően természetesen a *foglalkozási csoportok* szerinti vizsgálat is a diplomás szellemi foglalkozásúak átlagosnál sokkal nagyobb áldozatvállalási hajlandóságát mutatja.

Valamelyest árnyalja a képet a *gazdasági aktivitás* és a jótékonyság közötti kapcsolatok áttekintése. Ami egyértelmű: az aktív keresők az adományozás mindkét fajtájából és az önkéntes tevékenységekből is sokkal nagyobb arányban vállalnak részt, mint bármely más társadalmi csoport. Ugyanakkor a pénzt adományozók aránya a háztartásbeliek csoportjában is eléri az átlagos szintet, ami talán egy olyan réteg újbóli megjelenésére utal, amelyet a hajdani jótékony nőegyleteket működtetők késői utódának tekinthetünk. Különösen akkor, ha azt is figyelembe vesszük, hogy ugyanebben a csoportban az önkéntes segítők aránya is jóval meghaladja az átlagos szintet. Ugyancsak fontos

(és optimizmusra okot adó) jelzés, hogy az önkéntesek aránya a tanulók között is magasabb az átlagosnál. A GYES-en, GYED-en lévők természetbeni adományozásban mutatott aktivitása valószínűleg a kisgyerekesek közötti kölcsönös segítségnyújtásban (ruhák, babakocsik, gyerekbútorok stb. cseréje) gyökeredzik, de egyúttal azt is jelzi, hogy mostanra létrejöttek azok a formális és informális hálózatok, amelyek alkalmasak ennek a cserének a lebonyolítására.

4.3. Társadalmi kapcsolódások

A kapcsolati hálók igen fontos szerepet játszanak az adományozóvá és önkéntes segítővé válásban. Nem csak azért, mert normákat közvetítenek, és motivációt teremtenek, hanem azért is, mert kialakítják és működtetik azokat a mechanizmusokat, amelyek az egyén számára mindennapivá, magától értetődővé teszik a társadalmi részvétel különböző formáit.

Minél sokrétűbbek és szorosabbak az egyén társadalmi kapcsolódásai, annál valószínűbb, hogy adományozóként és/vagy önkéntes segítőként is hozzájárul a közösség életében fontos feladatok megoldásához. Nagyon valószínű, hogy már az előbbi alfejezetben tárgyalt demográfiai és státusjellemzők egy része is azért bizonyult olyan fontos magyarázó tényezőnek, mert egyúttal az egyén és a társadalom közötti kapcsolatok intenzitását is jelzi. (Egyértelműen ilyen a családi állapot, amely az informális hálózatok méreteire utal; a gyerek jelenléte a családban, amiből a gyerekintézményekkel való kapcsolatok következnek; az aktív keresői státus, amely a munkahelyi kapcsolatrendszer meglétére enged következtetni; de akár az életkor is, amely szintén hatással van a kapcsolatok kiterjedtségére és mélységére.)

Adataink tanúsága *(20. tábla)* szerint, az informális szférán kívüli kapcsolatok szorosra fűzése, a civil szerveződésekkel (egyesületekkel, klubokkal), érdekképviseletekkel és pártokkal kialakított tagsági viszony igen erős hatást gyakorol az adományozási és az önkéntes tevékenységekre. A tagok között mindhárom támogatási forma előfordulási aránya sokkal magasabb, mint a nem tagok körében. Különösen nagyok (másfélszeresnél is nagyobbak) a különbségek az önkéntes munkavégzésben, de a természetbeni adományozásba is sokkal intenzívebben kapcsolódnak be azok, akik nemcsak eseti akciók kapcsán, hanem tagként is kötődnek a pártokhoz és a civil szervezetekhez.

Hasonló hatása van a jótékonysági magatartásra az *egyházi* kötődésnek is. A vallásukat az egyház előírásai szerint gyakorlók között jóval magasabb az adományozók és az önkéntesek száma, mint a maguk módján vallásos emberek körében. Ez egyértelműen jelzi, hogy nem annyira az értékrend működik befolyásoló tényezőként, mint inkább a kérések, felhívások gyakorisága és „nyomatékossága".

Nem ilyen egyértelmű a *kisebbségi* hovatartozás[4] szerepe a támogatói aktivitás alakulásában. A magukat kisebbséginek valló válaszadók között lényegesen alacsonyabb az adományozók, és valamivel nagyobb az önkéntes segítők aránya, mint a többségi lakosság körében. Úgy látszik, hogy ezeken a társadalmi csoportokon belül a szolidaritás gyengébb az általában feltételezettnél, vagy legalábbis nem elég erős a szegénység, az alacsony iskolázottság és a rossz munkaerőpiaci helyzet hatásainak ellensúlyozásához.

[4] Az 5000-es mintába bekerült válaszadók közül 234-en vallották magukat kisebbségi csoporthoz tartozónak. Ezen belül a romák aránya közel kétharmados volt, így a kisebbségi hovatartozás szerinti vizsgálat eredményeit a tőlük kapott válaszok döntően befolyásolják.

20. tábla

Az adományozók és önkéntes segítők aránya a társadalmi kapcsolódások intenzitása szerint

Társadalmi kapcsolódások	Pénzt	Természetben	Önkéntes segítők
	adományozók		
	aránya a 14 éves és idősebb népesség %-ában		
Egyesületi tagság			
Nem tagja egyesületnek	63,0	44,8	35,6
Egyesületi tag	**78,1**	**61,4**	**62,9**
Érdekképviseleti tagság			
Nem tagja érdekképviseletnek	63,9	46,2	38,3
Érdekképviseleti tag	**84,6**	**63,1**	**60,0**
Párttagság			
Nem tagja politikai pártnak	64,9	47,0	39,2
Párttag	**87,3**	**63,4**	**64,1**
Egyházi, vallási kötődés			
Egyházi előírások szerinti vallásgyakorló	**81,7**	**57,2**	**46,5**
A maga módján vallásos	65,0	46,5	39,4
Nem vallásos	56,8	42,6	36,2
Kisebbségi hovatartozás			
Nem tagja kisebbségi csoportnak	**65,7**	**47,6**	39,4
Kisebbséginek vallja magát	55,0	41,9	**41,7**
A személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlása			
Töltött ki nyilatkozatot az SZJA 1%-ról	**83,4**	**62,8**	**54,1**
Fizetett adót, de nem töltött ki nyilatkozatot	66,4	46,5	40,9
Nem adófizető, nem tölthetett ki nyilatkozatot	58,3	42,0	34,0
Együtt	*65,2*	*47,3*	*39,6*

Igen szoros kapcsolat mutatkozik viszont a *személyi jövedelemadó 1%-ának* felajánlására vonatkozó döntések és a saját jövedelem, illetve a szabadidő terhére vállalt támogatások között. Az 1%-ot felajánlók lényegesen jobb adományozók és önkéntes segítők azoknál, akik – bár fizetnek adót – nem töltik ki a rendelkezési nyilatkozatot, s még inkább azoknál, akiknek nincs is adófizetési kötelezettségük.

12. ábra

Az adófizetők megoszlása pénzadományozói és 1%-os felajánlásokkal kapcsolatos magatartásuk szerint

Adataink egyértelműen cáfolják azt a közkeletű feltevést, mely szerint az 1%-kal sokan „letudottnak" tekintik támogatási kötelezettségeiket. Éppen ellenkezőleg: a nyilatkozatot kitöltők több mint négyötöde saját pénzéből is adományoz *(12. ábra)*. Biztonsággal állíthatjuk tehát, hogy az 1% rendszere nem veszélyezteti a magánadományozás fejlődését.

5. INDÍTÉKOK, MOTIVÁCIÓK

Az adományozási hajlandóságot és az önkéntes tevékenységekbe való kapcsolódást természetesen az egyének különböző motivációi alakítják. A szerényebb anyagi helyzetűek általában kevesebbszer adnak pénzadományt, de önkéntes tevékenységet ők is szívesen végeznek. Azok, akiknek a szülei is végeztek hasonló tevékenységeket, felnőttként valószínűbben kapcsolódnak így is a társadalomhoz.

A válaszadók 21 %-a válaszolt arra a kérdésre, hogy miért nem adományozott, vagy végzett önkéntes tevékenységet 2004-ben. A válaszok között a legmarkánsabb a *„Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másokon segíteni"* kijelentés volt, ezt a válaszadók 56 %-a teljes mértékben jellemzőnek gondolta önmagára nézve. Ugyanakkor szembetűnő, hogy pl. az időhiány nem jelentett komolyabb tényezőt a segítéstől való távolmaradásban. A válaszadók többsége hisz a támogatások hasznosságában, és a nonprofit szervezetekkel kapcsolatos bizalmatlanság is csökkenni látszik, bár erre vonatkozóan is jócskán vannak szavazatok. Azt az állítást, hogy *„Nem volt különösebb oka [a távolmaradásnak], így alakult"*, csak a válaszadók 15 %-a választotta 5-ös osztályzattal, ami azt jelzi, hogy a passzivitás tudatos magatartás a 14 éves és idősebb lakosság körében.

21. tábla

A nem támogatók indokainak osztályzatai (%)

1=egyáltalán nem jellemző, 5=teljes mértékben jellemző

Indokok	1*	2	3	4	5
Magam is támogatásra szorulok	20,5	7,9	8,3	7,4	**55,9**
A családon belüli támogatásra fordítja a pénzét	**58,8**	7,5	8,4	4,9	20,3
Nincs ideje rá	58,0	8,1	15,7	6,0	12,2
Senki sem kért ilyen segítséget	51,0	7,9	15,7	6,2	19,1
Nem hisz a támogatások hasznosságában	44,3	7,6	23,6	9,9	14,6
Zavaróak az ilyen típusú kérések	49,3	6,3	18,3	10,0	16,1
Sok a szélhámos	33,8	6,2	18,3	13,9	17,8
Nem bízik a támogatás adott célra történő felhasználásában	33,8	7,9	23,8	13,0	21,5
Nem volt különösebb oka	**54,7**	6,8	18,3	5,5	**14,7**

A motivációra vonatkozó konkrét állítások közül a *„Jó érzés volt másoknak segíteni"* állítás kapta a legmagasabb osztályzatot, erre a válaszadók több mint 80 %-a 4-es, 5-ös osztályzatot adott. Nagy egyetértésre talált az is, hogy az *„Önkéntesség és az adományozás nálunk családi indíttatású tevékenységek"*, ezt a válaszadók több mint fele hármas fölötti pontszámmal értékelte.

Az önkéntesség mindenképpen sokszínű tevékenység, amelyet éppen színessége okán nehéz kategóriákba sorolni. Két csoportot azonban mégis elkülöníthetünk egymástól az önkéntesek neme, kora, iskolai végzettsége, családi állapota alapján. Az új típusú önkéntesség elsősorban tudás megszerzésére, a szabadidő hasznos eltöltésére, az önismeret fejlesztésére szolgáló tevékenység, míg a régi típusba azokat a tevékenységeket soroljuk, amelyek a hagyományos polgári értékekhez, szolidaritáshoz, családi indíttatáshoz, esetleg vallásos háttérhez köthetők.

Érdekes, hogy az új típusú önkéntességhez általában kapcsolódó kijelentések csak nagyon alacsony százalékban találtak támogatásra (pl. közösséghez kapcsolódás, szabadidő hasznos eltöltése, önismeret fejlesztése, tapasztalatszerzés, stb.). Nemzetközi kutatások adatai szerint a fiatalok tudásszerzésre törekvő önkéntessége növekszik, míg a hagyományos önkéntesek száma csökken. Magyarországon az önkéntesség népszerűsítésére az oktatási rendszer még nem készült fel, talán ennek tulajdonítható az új önkéntességhez kapcsolódó értékek alacsony megjelenése a mintában.

22. tábla

Az önkéntesek motivációi (%)

1=egyáltalán nem jellemző, 5=teljes mértékben jellemző

Motiváció	1*	2	3	4	5
Az önkéntesség családi indíttatású	24,0	10,0	23,6	**16,9**	**25,5**
Jó érzés segíteni	4,0	4,8	8,5	**18,9**	**63,7**
Konkrét cél megvalósítása	47,7	7,7	15,1	11,5	18,0
Szoros kapcsolat a támogatott szervezettel	61,2	6,9	8,8	7,4	15,7
Hálával tartozik a szervezetnek	69,4	6,4	8,9	6,6	8,7
Életkörülmények javultak	68,8	7,5	8,7	6,1	8,9
Az igénybe vett szolgáltatások minősége javult	75,2	6,0	8,5	5,1	5,2
Közösséghez kapcsolódás	63,1	6,6	11,2	**9,1**	**10,0**
Szabadidő hasznos eltöltése	60,7	7,7	11,9	**8,4**	**11,3**
Önmagam megismerése az önkéntesség révén	61,7	8,0	13,9	**8,3**	**8,2**
Tapasztalatszerzés	53,6	7,7	15,4	10,9	12,4
Kihívás, szakmai fejlődés	76,1	6,5	8,0	4,6	4,8
Új munkahely szerzése	94,4	2,3	1,7	0,8	0,8
Adókedvezmény igénybevétele	94,2	2,0	1,6	1,0	1,2
Közeli ismerősök, barátok példája	43,1	7,7	20,2	13,0	16,0
Rábeszélés	78,3	6,0	8,1	3,5	4,2
Módjában áll megtenni	33,1	9,6	19,9	13,2	24,2
Hirtelen elhatározás	49,7	7,7	14,9	10,0	17,5

A régi és új típusú önkéntesség egyébként a vártnál kevésbé különíthető el élesen. Ennek vizsgálatára a motivációs állítások régi és új mezőbe helyezésével (pl. az önkéntesség családi indíttatású=hagyományos, régi típus; kihívás, szakmai fejlődés=új típus) alkottunk egy változót, amely ezt a különbséget mérte. A különbségek nem nagyok, de mégis jellemzőek:

23. tábla

Régi és új típusú önkéntesség

	Régi	Új
Nem	inkább nők	inkább férfiak
Kor	30 év felett	30 év alatt
Iskolai végzettség	középiskola, vagy kevesebb	diploma
Családi állapot	családos	egyedülálló

Számos európai és amerikai kutatás számol be arról, hogy az önkéntes tevékenységek végzése segíthet a fizetett munkák megtalálásában is. Ezt az állítást némiképp a mi mintánk igazolja, azaz a minta 3 %-a hármasnál magasabb osztályzatot adott arra a kérdésre, hogy megkönnyítette-e az önkéntességbe való kapcsolódás a fizetett munkára találást. A munkanélküliség csökkentése szempontjából, az önkéntes tevékenységek ösztönzése tehát fontos tényező lehet.

A válaszadók társadalmi problémákkal kapcsolatos attitűdjeire ellentétpárok megfogalmazásával kérdeztünk rá, ezeket egytől tízig lehetett osztályozni. Az ellentétek egyik oldalán azok az állítások álltak, amelyek a válaszadó döntésén, felelősségén kívül állnak, míg a másik póluson a közösségben az egyén felelősségvállalását, problémamegoldását helyezik középpontba. Pozitív képet fest, hogy a válaszok majd mindegyike inkább a közösségi oldalhoz közelebb helyezkedik el. Kivételt képez az utolsó válasz, de ennek az átlaga is alig maradt a problémát hárító oldalon (4,71). Ennek az állításnak a választása az adományozás és az önkéntesség területén is nagy tudatosságot feltételez, és a jövőre nézve meglehetős optimizmusra ad okot a közösségek, egyének társadalmi felelősségvállalásának növekedését illetően. A leginkább középre húzó válaszok persze azt is feltételezik, hogy sikerült olyan állításokat megfogalmazni, amelyek megosztják a válaszadókat, ilyen pl. az első állításra adott válasz, a többi válasz esetében a többség válaszai az ábrának inkább a jobb oldalán helyezkednek el. Az utolsó kérdésre a válaszadók 50 %-a 5-ös osztályzatot adott, azonban 15 % teljes mértékben a bal oldali állítással ért egyet, azaz az önkéntességet csak az adományozó jóérzésének oldaláról közelíti meg.

13. ábra

Attitűdök a különböző társadalmi problémákkal kapcsolatosan

Az osztályozható állítások az ábra szerint lentről felfelé az alábbiak voltak:

24. tábla

Az adományozás és az önkéntes tevékenységek társadalmi szerepéről alkotott vélemények

Állítások		Átlag
Az állam és az önkormányzatok dolga a társadalmi problémák megoldása.	Az állam nem tud minden problémát megoldani, szükség van az adományozásra.	5,13
A társadalmi problémák megoldását - akár adóemelés árán is - az adókból kellene finanszírozni.	Inkább a magánjótékonyságot kellene - akár adókedvezményekkel is - ösztönözni.	6,17
Az adakozás csak a gazdagoktól várható el.	Akinek egy kicsit is több jutott, annak segítenie kell másokon.	6,13
Csak azok érdemelnek segítséget, akik nem önhibájukból kerültek bajba.	A rászorulókon segíteni erkölcsi kötelesség.	6,19
A jó családokban összefognak az emberek, nincs szükségük idegenek adományaira.	Bárki kerülhet olyan helyzetbe, amikor mások segítségére szorul.	7,75
Az adomány arra ösztönzi a rászorultat, hogy ne is keresse ő maga a problémája megoldását.	Az adomány hozzásegíti a rászorultat, hogy maga is hamarabb találja meg a megoldást a problémáira.	6,45
Az önkéntesség révén csak ad az ember.	Az önkéntesség révén csak kap az ember.	4,71

Az alapítványokkal és működésükkel kapcsolatos kilencvenes évek közepén jelentkező bizalmatlanság is csökkenni látszik, hiszen az ezt firtató kérdéseinkre többnyire pozitív válaszok érkeztek.

14. ábra

Az alapítványokkal kapcsolatos vélemények

A kérdőívben megkérdeztük azt is, hogy az adományozással, önkéntességgel, illetve az ilyen segítségre számító nonprofit szervezetekkel kapcsolatos információkat honnan szerzik be. A válaszok szerint a legtöbben ezekről a TV-ből, rádióból értesülnek (72 %). Jelentős még a folyóiratból, napilapból való tájékozódás is, de jóval alacsonyabb százalékban (43 %). Egyharmad körüli azoknak az aránya, akik családtagok és ismerősök közvetítésével, illetve levél, szórólap útján szereznek tudomást a civil szervezetek tevékenységéről. A közvetlen adománygyűjtő akciók (személyes otthoni megkeresések és utcai gyűjtések árusítások) a megkérdezettek valamivel több mint egynegyedét érik el.

25. tábla

Az adományozással, önkéntességgel kapcsolatos információk beszerzési forrásai

Információs forrás	Nem választotta (%)	Választotta (%)
Tartós kapcsolat nonprofit szervezetekkel	86,1	13,9
Családtagok, ismerősök, rokonok, barátok	64,7	35,3
Levél, szórólap	67,0	33,0
Telefon	91,0	9,0
E-mail, SMS	97,9	2,1
Személyes otthoni megkeresés	72,3	27,7
Utcai gyűjtés, árusítás	73,4	26,6
Munkahelyi gyűjtés, árusítás	92,0	8,0
Egyházi esemény	84,1	15,9
Politikai rendezvény	98,4	1,6
Kulturális, sport-, szabadidős rendezvény	92,5	7,5
Napilap, hetilap, folyóirat	57,4	**42,6**
TV- és rádióműsor	28,5	**71,5**
Interneten keresztül	93,4	6,6
Egyéb forrás	99,7	0,3
Nem szokott ilyen információkat kapni	87,0	13,0

6. VÁLTOZÁSOK, TENDENCIÁK, 1993-2004

A lakossági adományok és önkéntes tevékenység elterjedtségét vizsgáló első kutatás, 1993 óta sok különböző változás következett be. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- A részvételi arányok az önkéntes segítségnyújtás mindhárom területén számottevően növekedtek. (Igaz, az önkéntes véradók száma viszont valamelyest csökkent.)

15. ábra

A családi, baráti körön kívüli magánszemélyeket és szervezeteket természetbeni, pénzbeni adományokkal és önkéntes tevékenységgel segítők arányának változása, 1993-2004

- A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak és pártoknak nyújtott pénzadományok[5] összege közel háromszorosára nőtt, de az inflációval még így sem tudott lépést tartani.
- A nonprofit szervezetek és az egyházak szervezésében végzett önkéntes tevékenységekre fordított idő 40 százalékkal növekedett.
- A több különböző formában is jótékonykodók aránya az 1993-as 51 százalékról 68 százalékra emelkedett.
- Az elmúlt évtizedben a nonprofit szektor számottevően bővült, megszaporodtak a támogatást kérő, az állampolgárok önkéntes segítségére számító szervezetek, ezáltal a támogatási alkalmak is.
- Gazdagodott az adománygyűjtési technikák arzenálja, új módszerek (adományvonal, médiakampányok, hajléktalan lapok, SMS) jelentek meg, illetve 1993-ban még ritkának számító megoldások (nyilvános helyeken kihelyezett perselyek, jótékonysági rendezvények, áruvásárláshoz kötődő gyűjtőakciók) váltak tömegessé.
- A magasabb összegek irányába tolódott el az egy adományozó által a nonprofit szervezeteknek, egyházaknak és pártoknak nyújtott támogatások összetétele, s értelemszerűen az egy főre jutó adományösszeg is emelkedett.

16. ábra

A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak pénzt adományozók megoszlása az általuk nyújtott támogatás nagysága szerint*

** Templomi perselypénzt adókkal együtt, 18 év alattiak nélkül.*

- A természetbeni támogatást nyújtók és az önkéntes segítők körében valamelyest csökkent a csak alkalomszerűen, és nőtt a rendszeresen jótékonykodók aránya. A pénzt adományozóknál (feltehetőleg az alkalmi gyűjtőakciók megszaporodása miatt) éppen ellentétes irányú változás következett be.

26. tábla

A támogatások gyakoriságának változása 1993 és 2004 között*

A támogatás gyakorisága	Pénzt adományozók		Természetben támogatók		Önkéntes segítők	
	1993	2004	1993	2004	1993	2004
Alkalmankénti	50,0	54,5	63,3	54,8	64,7	52,0
Évente egy- vagy kétszeri	27,6	30,0	29,5	35,3	16,6	21,0
Havi és gyakoribb	22,4	15,5	7,2	9,9	18,7	27,0
Összesen	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*

** Az összehasonlíthatóság érdekében a 18 év alattiak adatait a 2004-es mutatókban sem szerepeltetjük.*

- A pénzt adományozók által igénybe vehető adókedvezmények 1993 óta jelentősen csökkentek. Bizonyára ezzel függ össze, hogy a támogatott nonprofit szervezetek a kapott összeg kevesebb mint egynegyedéről adtak ki adókedvezményre jogosító igazolást, az ilyen igazolással rendelkezők pedig csak az általuk adományozott összeg 60 százaléka után vették igénybe a kedvezményt. Így a lakossági adományozás ösztönzését szolgáló költségvetési hozzájárulás nominálértékben is alig-alig haladta meg az 1993-as szintet, reálértékben pedig drámaian csökkent.
- Az állampolgárok támogatási preferenciái az elmúlt évtizedben nem sokat változtak. Az adományokból ma a korábbinál nagyobb mértékben részesednek az egészségügyi és szociális ellátásra specializálódott nonprofit szervezetek. Az önkéntes segítőkre pedig a sport-, rekreációs területen működő, illetve a környezetvédelemmel foglalkozó szervezetek számíthatnak nagyobb mértékben, mint 1993-ban.

27. tábla

A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak nyújtott különböző típusú támogatások 5 legfontosabb területe, 1993-2004

	1993	2004
Pénz-adományok	Egyházi, vallási tevékenység (40%)	Egyházi, vallási tevékenység (38%)
	Oktatás, tudományos kutatás (16%)	Egészségügyi és szociális ellátás (31%)
	Egészségügyi és szociális ellátás (14%)	Kultúra, művészetek (10%)
	Kultúra, művészetek (13%)	Oktatás, tudományos kutatás (8%)
	Sport, pihenés, rekreáció (9%)	Sport, pihenés, rekreáció (4%)
Természet-beni adományok	Egészségügyi és szociális ellátás (42%)	Egészségügyi és szociális ellátás (45%)
	Egyházi, vallási tevékenység (17%)	Egyházi, vallási tevékenység (25%)
	Határon túli magyarok támogatása (15%)	Oktatás, tudományos kutatás (11%)
	Oktatás, tudományos kutatás (5%)	Határon túli magyarok támogatása (6%)
	Jog- és kisebbségvédelem (4%)	Kultúra, művészetek (4%)
Önkéntes tevékeny-ségek	Egyházi, vallási tevékenység (28%)	Egyházi, vallási tevékenység (23%)
	Egészségügyi és szociális ellátás (16%)	Sport, pihenés, rekreáció (19%)
	Sport, pihenés, rekreáció (11%)	Egészségügyi és szociális ellátás (11%)
	Kultúra, művészetek (10%)	Kultúra, művészetek (11%)
	Oktatás, tudományos kutatás (8%)	Környezet és állatvédelem (8%)

- A támogatások továbbra is alapvetően a közösségi célokat, nem pedig az adományozók saját érdekeit szolgálják.
- Szintén változatlan a támogatók társadalmi-demográfiai összetétele. A legjobb adományozók és önkéntes segítők ma is az iskolázott, magas társadalmi státusú, középkorú, házasságban vagy élettársi kapcsolatban élő, 2 vagy legfeljebb 3 gyereket nevelő, a különböző civil szervezetekhez tagként is kötődő emberek. Ezen belül a nők az adományozásban, a férfiak az önkéntes munkában vesznek inkább részt. Érzékelhetően nőtt az egyházi kötődés jótékonysági magatartást befolyásoló szerepe.
- A végezhető önkéntes tevékenységekről a megkérdezettek leginkább a TV-ből, rádióból értesülnek.
- Csökkent az alapítványok, egyesületek irányában megnyilvánuló kilencvenes évek közepéig jellemző bizalmatlanság.
- Növekszik a közösségért való egyéni felelősségvállalás hangsúlyozóinak száma.
- Az adományozás és az önkéntes tevékenységek végzése általában tudatos, elhatározásból végzett cselekvések.

[5] 1993-ban csak az e szervezeteknek szánt pénzadományok összegéről gyűjtöttünk be adatokat, viszont akkor a templomi perselypénzt az egyházi adományok között vettük számba. Az összehasonlíthatóság érdekében a növekedési százalék kiszámításához a 2004-es adatokból is az 1993-assal azonos tartalmú mutatót használtuk. Szintén az összehasonlíthatóság érdekében a 2004-es adatokból kihagytuk a 14-17 évesek adományait, mert erről a korosztályról 1993-ban nem gyűjtöttünk adatokat.

7. KÉRDŐÍV

LAKOSSÁGI ADOMÁNYOK ÉS ÖNKÉNTES MUNKA, 2004

I. Rendkívüli adományozás

A most következő kérdések célja a magyar lakosság segítőkészségének, adományozási szokásainak felmérése. Ezért arra fogjuk kérni, hogy válaszait az elmúlt (2004-es) évre gondolva fogalmazza meg. Elöljáróban nem hagyhatjuk azonban szó nélkül azt a rendkívüli katasztrófát, amely a 2004-es év legvégén következett be, és igen sokakat késztetett adományozásra. Kérjük, ha Ön is segített valamilyen módon, azt most mondja el, de a további válaszaiban már ne említse!

1. Támogatta-e Önt valamilyen módon a szökőár áldozatait?

☐ Igen ☐ Nem

2. Ha igen,

☐ pénzt adott (átutalás, adományvonal, SMS is), ennek összege .....Ft
☐ természetbeni támogatást adott, mégpedig.....
.....
☐ önkéntes munkával járult hozzá a segélyszállítmányok összeállításához, célba juttatásához, ennek konkrét formája a következő volt:
.....

I. Természetbeni adományok

3. Támogatta-e Ön az elmúlt évben (2004-ben) külön háztartásban élő családtagjait, rokonait, jóbarátait, szomszédait úgy, hogy ruhaneműt, bútort, újságot, könyvet, használati cikkeket vagy élelmiszert adott nekik, saját pénzéből vásárolt számukra valamit?

☐ Igen
☐ Nem
☐ Nem tudja, nem válaszol

4. Adott-e az említett körön kívüli rászorulóknak minden viszonzás, ellenszolgáltatás nélkül például:

Használt ruhát, cipőt	Igen - Nem
Könyvet, játékszert	Igen - Nem
Élelmiszert (vásárolt és saját termelésű is lehet)	Igen - Nem
Használt háztartási gépet, számítógépet	Igen - Nem
Bútort, berendezési tárgyat	Igen - Nem
Gyógyszert, tisztítószert	Igen - Nem
Egyebet, mégpedig:	Igen - Nem

5. Milyen gyakran adott Ön ilyen viszonzás nélküli természetbeni adományt rászorulóknak? Ha többféle dolgot is adott, melyik a legjellemzőbb az alábbi gyakoriságok közül?

☐ Minden évben egyszer
☐ Rendszeresen, kb. félévenként
☐ Rendszeresen, kb. havonta
☐ Rendszeresen, kb. hetente
☐ Egy rendkívüli alkalommal
☐ Alkalmanként, többször is előfordult (gyűjtés, kampány esetén)
☐ Nem tudja, nem válaszol

6. Kinek, vagy kiknek adott viszonzás nélküli természetbeni adományt?

Olyan rászoruló ismerősöknek, akik nem rokonai vagy barátai	Igen - Nem
Ismeretlen rászoruló magánszemélyeknek	Igen - Nem
Önkormányzati, állami óvodának, iskolának, oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális intézménynek stb.	Igen - Nem
Alapítványnak, egyesületnek, klubnak, szövetségnek, érdekképviseletnek,	Igen - Nem
Máltai vagy egyéb Szeretetszolgálatnak, Vöröskeresztnek, kht-nak stb. egyháznak, szerzetesrendnek	Igen - Nem
Politikai pártnak, egyéb politikai szervezetnek	Igen - Nem

7. Az alapítványokon, egyesületeken, egyéb civil szervezeteken és/vagy egyházakon, pártokon keresztül milyen tevékenysége(ke)t támogatott? Kérjük, mondja el részletesen, kinek és mire adta természetbeni adományát!

.....

8. Kérjük, most a kártya segítségével próbálja meg besorolni az Ön által említett szervezetek tevékenységét!

Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	Igen - Nem
Egyházi, vallási tevékenység	Igen - Nem
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	Igen - Nem
Oktatás, tudományos kutatás	Igen - Nem
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	Igen - Nem
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	Igen - Nem
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás, bűnmegelőzés, áldozatvédelem	Igen - Nem
Környezet- és állatvédelem	Igen - Nem
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés, regionális fejlesztés	Igen - Nem
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	Igen - Nem
Nemzetközi kapcsolatok, EU	Igen - Nem
Határon túli magyarok támogatása	Igen - Nem
Szakmai, gazdasági, munkavállalói és munkáltatói érdekképviselet	Igen - Nem
Politikai tevékenység	Igen - Nem
Egyéb, mégpedig:	Igen - Nem

II. Pénzbeni adományok

9. Támogatta-e Ön az elmúlt évben (2004-ben) külön háztartásban élő rokonait, gyerekeit, szüleit vagy jóbarátait úgy, hogy pénzt adott megélhetésükhöz, amit nem kellett visszafizetniük?

☐ Igen
☐ Nem
☐ Nem tudja, nem válaszol

10. Ha igen, összesen körülbelül mennyi pénzt adott nekik 2004-ben?

..... Ft

11. Töltött-e ki 2004-ben nyilatkozatot a személyi jövedelemadója 1%-ának felajánlásáról?

- ☐ Igen, mind az egyházi, mind a civil szervezeteknek felajánlható 1%-ról
- ☐ Csak a civil szervezeteknek felajánlható 1%-ról, az egyházról nem
- ☐ Csak az egyházi 1%-ról, a a civil szervezeteknek felajánlhatóról nem
- ☐ Nem, bár fizetett személyi jövedelemadót
- ☐ Nem tehette, mert nem volt adóköteles jövedelme
- ☐ Nem tudja, nem válaszol

12. Az említett körön és az 1%-on kívül juttatott-e Ön pénzt más rászorulóknak 2004-ben úgy, hogy adományozási, jótékonysági céllal vásárolt például

képes levelezőlapot?	.....Ft
jegyet jótékonysági rendezvényre (bál, koncert, sportesemény stb.)?	.....Ft
sorsjegyet, tombolajegyet?	.....Ft
festményt, szobrot, nép-, iparművészeti vagy egyéb ajándéktárgyat?	.....Ft
bélyeget?	.....Ft
egyebet, mégpedig:	.....Ft

13. Adott-e pénzt 2004-ben

koldusnak, kéregetőnek?	.....Ft
templomban perselybe?	.....Ft
nyilvános helyen (postán, repülőtéren, utcán stb.) gyűjtőládába, perselybe?	.....Ft

14. Az eddig felsoroltakon kívül nyújtott-e pénztámogatást 2004-ben?

Olyan rászoruló ismerősöknek, akik nem rokonai vagy barátai	Igen - Nem
Ismeretlen rászoruló magánszemélyeknek	Igen - Nem
Önkormányzati, állami óvodának, iskolának, oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális intézménynek stb.	Igen - Nem
Alapítványnak, egyesületnek, klubnak, szövetségnek, érdekképviseletnek,	Igen - Nem
Máltai vagy egyéb Szeretetszolgálatnak, Vöröskeresztnek, kht-nak stb. egyháznak, szerzetesrendnek	Igen - Nem
Politikai pártnak, egyéb politikai szervezetnek	Igen - Nem

15. Milyen gyakran nyújtott Ön ilyen pénzadományokat? Kérjük, az összes pénztámogatást figyelembe véve válassza ki, hogy melyik a legjellemzőbb az alábbi gyakoriságok közül?

- ☐ Minden évben egyszer
- ☐ Rendszeresen, kb. félévenként
- ☐ Rendszeresen, kb. havonta
- ☐ Rendszeresen, kb. hetente
- ☐ Egy rendkívüli alkalommal
- ☐ Alkalmanként, többször is előfordult
- ☐ Nem tudja, nem válaszol

16. Kérjük, mondja meg, összesen mennyi pénzzel támogatott 2004-ben a családi, közvetlen baráti körébe nem tartozó magánszemélyeket! (Koldusok nem tartoznak ide!)

..... Ft

17. Kérjük, mondja meg, összesen mennyi pénzzel támogatott 2004-ben állami, önkormányzati intézményeket

..... Ft

18. Az alapítványokon, egyesületeken, egyéb civil szervezeteken és/vagy egyházakon, pártokon keresztül milyen tevékenysége(ke)t támogatott? Kérjük, mondja el részletesen, kinek és mire adta pénzadományát!

.....

.....

19. Kapott-e Ön a támogatott szervezetektől

köszönőlevelet?	Igen - Nem
jelképes ajándékot, jelvényt?	Igen - Nem
adókedvezményre jogosító igazolást?	Igen - Nem
kitüntetést, címet?	Igen - Nem
egyéb módon köszönetet	Igen - Nem

20. Ha kapott adóigazolást, érvényesítette-e adóbevallásában az adócsökkentési lehetőséget?

☐ Igen ☐ Nem

21. Kérjük, most a kártya segítségével sorolja be az Ön által említett szervezetek tevékenységét, és azt is mondja meg, hogy mennyi pénzt adományozott részükre (az esetleges kötelező tagdíjon felül)!

Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	Igen - Nem	.....Ft
Egyházi, vallási tevékenység	Igen - Nem	.....Ft
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	Igen - Nem	.....Ft
Oktatás, tudományos kutatás	Igen - Nem	.....Ft
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	Igen - Nem	.....Ft
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	Igen - Nem	.....Ft
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás, bűnmegelőzés, áldozatvédelem	Igen - Nem	.....Ft
Környezet- és állatvédelem	Igen - Nem	.....Ft
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés, regionális fejlesztés	Igen - Nem	.....Ft
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	Igen - Nem	.....Ft
Nemzetközi kapcsolatok, EU	Igen - Nem	.....Ft
Határon túli magyarok támogatása	Igen - Nem	.....Ft
Szakmai, gazdasági, munkavállalói és munkáltatói érdekképviselet	Igen - Nem	.....Ft
Politikai tevékenység	Igen - Nem	.....Ft
Egyéb, mégpedig:		
.....	Igen - Nem	.....Ft

22. Megítélése szerint összességében leginkább kinek a javát szolgálta az, hogy Ön pénzt adományozott? **(CSAK EGY VÁLASZ LEHETSÉGES!)**

- ☐ a közösség általános érdekét
- ☐ családomét, magamét és másokét is
- ☐ családomét és saját magamét
- ☐ rászoruló ismerőseimét
- ☐ számomra ismeretlen rászorulókét
- ☐ nem tudja, nem válaszol

23. Ha ismeretlen rászorulókat támogatott pénzzel, kérjük, válassza ki, hogy melyik csoportnak szánta adományát!

beteg gyerekek	Igen - Nem
egészséges gyerekek	Igen - Nem
beteg, egészségkárosult felnőttek	Igen - Nem
szegények, hátrányos helyzetűek	Igen - Nem
természeti katasztrófák áldozatai	Igen - Nem
munkanélküliek	Igen - Nem
hajléktalanok	Igen - Nem
szenvedélybetegségek áldozatai	Igen - Nem
határon túli magyarok	Igen - Nem
nemzeti kisebbségek	Igen - Nem
idősek, özvegyek	Igen - Nem

III. Önkéntes munka blokk

24. Előfordult-e 2004-ben, hogy barátainak, vagy rokonainak, szomszédjának úgy segített, hogy elvégzett valamilyen tevékenységet, amiért nem várt viszonzást? (pl. gyerekvigyázás, házépítés, szerelés, javítás, bevásárlás, stb.)

☐ igen ☐ nem ☐ nem tudja, nem válaszol

25. Végzett-e Ön tavaly az említett körön kívül önként, ellenszolgáltatás nélkül tevékenységet úgy, hogy például:

- ☐ lakóhelyén, településén, lakókörnyezetében segített valamiben?
- ☐ oktatási, egészségügyi, szociális, művelődési intézményben segített?
- ☐ gondoskodott valakiről, rászorulót fogadott be, szállást adott?
- ☐ elintézett valaki helyett hivatalos dolgot, vagy tanácsot adott?
- ☐ segített egy egyházi szervezet munkájában?
- ☐ egy párt munkáját segítette ellenszolgáltatás nélkül?
- ☐ segített valamilyen más szervezetben, egyesületben, klubban, körben?
- ☐ adománygyűjtésben vett részt?
- ☐ jótékony célú rendezvényen fellépett, végzett valamilyen tevékenységet?
- ☐ kuratóriumi, elnökségi, felügyelőbizottsági tagságot vállalt nonprofit szervezetben?
- ☐ könyvelést, egyéb adminisztrációt végzett nonprofit szervezet számára?

26. Milyen gyakran végzett Ön így önkéntes munkát tavaly?

- ☐ Rendszeresen, évente egyszer tevékenykedem így
- ☐ Rendszeresen, kb. félévenként egyszer
- ☐ Rendszeresen, kb. havonta egyszer
- ☐ Rendszeresen, kb. hetente egyszer
- ☐ Rendszeresen, majdnem naponta
- ☐ Egy-két rendkívüli alkalommal fordult elő, így adódott
- ☐ Alkalmanként, többször is előfordult
- ☐ Nem tudja
- ☐ Nem válaszol

27. Melyik évben végzett először önkéntes munkát? .....

28. Kinek, vagy kiknek segített Önkéntes tevékenységgel az elmúlt évben?

- ☐ Olyan ismerőseinek, akik nem rokonai, és nem barátai
- ☐ Ismeretlen magánszemélyeknek
- ☐ Szervezeteknek
- ☐ Lakóközösségnek, települési közösségnek

29. Ha szervezeteknek végzett önkéntes tevékenységet, kérem mondja meg, van-e közöttük:

- ☐ Egyesület, alapítvány, vagy más szervezet (kör, klub, szövetség, kamara, Vöröskereszt, Máltai Szeretetszolgálat, stb.)
- ☐ Önkormányzati óvoda, iskola, egyéb állami oktatási, egészségügyi intézmény, állami szociális intézmény, kulturális intézmény?
- ☐ Egyházi, vagy vallási szervezet

30. Ön hány órát tevékenykedett havonta önkéntesként az állami és/vagy önkormányzati szervezetekben 2004-ben? (iskola, óvoda, szociális intézmény segítése, támogatása)

.....óra/hó

31. Az alapítványokon, egyesületeken, egyházi és/vagy egyéb társadalmi szervezeteken keresztül Ön milyen tevékenységeket támogatott? Kérjük mondja el!

.....

.....

.....

32. Most arra kérjük, hogy a kártya segítségével sorolja be az Ön által említett tevékenységet, amelyet önkéntes tevékenységgel támogatott, és azt is mondja meg, hogy ez a tevékenység hány órát jelentett havonta?

Kultúra, művészetek, hagyományőrzés	Igen - Nem	.....óra
Egyházi, vallási tevékenység	Igen - Nem	.....óra
Sport, pihenés, szabadidős tevékenységek	Igen - Nem	.....óra
Oktatás, tudományos kutatás	Igen - Nem	.....óra
Egészségügyi ellátás, szociális gondoskodás	Igen - Nem	.....óra
Állampolgári jogok védelme, kisebbségvédelem	Igen - Nem	.....óra
Közbiztonság védelme, polgárőrség, tűzoltás, bűnmegelőzés, áldozatvédelem	Igen - Nem	.....óra
Környezet- és állatvédelem	Igen - Nem	.....óra
Gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés, regionális fejlesztés	Igen - Nem	.....óra
Településfejlesztés, regionális fejlesztés	Igen - Nem	.....óra
Nemzetközi kapcsolatok, EU	Igen - Nem	.....óra
Határon túli magyarok támogatása	Igen - Nem	.....óra
Szakmai, gazdasági, munkavállalói és munkáltatói érdekképviselet	Igen - Nem	.....óra
Politikai tevékenység	Igen - Nem	.....óra
Egyéb, mégpedig:		
.....	Igen - Nem	.....óra

33. Az Ön megítélése szerint összességében leginkább kinek a javát szolgálta az, hogy Ön önkéntes tevékenységgel segítette alapítványok, egyesületek, az egyház, vagy vallási szervezetek munkáját?

- ☐ Számomra ismeretlen rászorulókét
- ☐ Rászoruló ismerőseimét
- ☐ Családomét és saját magamét
- ☐ Családomét, a magamét, és másokét is
- ☐ A közösség általános érdekét
- ☐ Nem lehet eldönteni
- ☐ Nem tudja
- ☐ Nem válaszol

34. Részt vett-e Ön 2004-ben önkéntes véradáson, melyért nem fizettek?

- ☐ igen
  - ☐ egyszer
  - ☐ többször is
- ☐ nem
- ☐ nem válaszol

35. Ön mely társadalmi csoportoknak segít a legszívesebben?

- ☐ munkanélküliek
- ☐ nők
- ☐ romák
- ☐ gyerekek
- ☐ fogyatékossággal élők
- ☐ szenvedélybetegek (alkoholisták, drogfüggők, stb.)
- ☐ idős emberek
- ☐ határon túli magyarok
- ☐ hazai kisebbségek
- ☐ egyéb, éspedig: .....

IV. Indítékok, értékrend, vélemények

36. Több különböző okból adódhat úgy, hogy az ember családi, baráti körén kívül nem adományoz, és nem végez önkéntes tevékenységet. Kérjük, válassza ki a következő lehetséges magyarázatok közül azt az **EGYET**, amely az ön esetében leginkább helytálló! Ha egyiket sem érzi jellemzőnek, kérjük, fogalmazza meg saját szavaival a magyarázatot!

- ☐ Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másokon segíteni.
- ☐ A családon belüli támogatás minden nélkülözhető pénzemet elviszi.
- ☐ Nincs időm rá, hogy ilyesmivel foglalkozzak.
- ☐ 2004-ben senki nem kért tőlem ilyen segítséget.
- ☐ Nem hiszek az ilyen támogatások hasznosságában.
- ☐ Zavarónak találom, hogy lépten-nyomon kérésekkel zaklatnak.
- ☐ Sok a szélhámos, nem szeretem, ha baleknak néznek.
- ☐ Nem bízom benne, hogy a támogatásokat jól használnák fel.
- ☐ Nem volt különösebb oka, így alakult.
- ☐ Egyéb, mégpedig .....

37. Mekkora szerepet játszottak a következők abban, hogy Ön adományozott, segített másoknak? Kérjük, hogy a 2. sz. kártya segítségével osztályozza a következő kijelentéseket! (A lehetséges osztályzatok: 5 - Nagyon nagy szerepet játszott; 4 - Fontos szerepet játszott; 3 - Játszott is szerepet, meg nem is; 2 - Csak egész kicsi szerepet játszott; 1 - Egyáltalán nem játszott szerepet.)

Indokok, okok, körülmények	*Osztályzat*
Az önkéntesség és az adományozás nálunk családi indíttatású tevékenységek	☐
Jó érzés volt másnak segíteni	☐
Segített megvalósítani valamilyen konkrét célt, elkerülni valamilyen veszélyt	☐
Olyan szervezetet segített, amelyhez szorosan kötődik (munkájában folyamatosan részt vett)	☐
Olyan szervezetet segített, amelynek hálával tartozik, amelyhez emlékek fűzik	☐
Környezete szebb, kényelmesebb lett, életkörülményei javultak	☐
Az ön vagy családja által igénybe vett szolgáltatások minősége javult	☐
Közösséghez tudott kapcsolódni, barátokat, új ismeretségeket szerzett	☐
Az önkéntes tevékenység a szabadidő hasznos eltöltését is jelentette	☐
Az önkéntesség segített önmagam megismerésében	☐
A másoknak való segítés egyben tapasztalatszerzés is volt	☐
Az önkéntes tevékenység új kihívást, szakmai fejlődést is jelentett	☐
Az önkéntesség révén új munkahelyre lelt	☐
Adókedvezményt, költségtérítést vett igénybe	☐
Közeli ismerősei, barátai, kollégái is szoktak így adakozni, segíteni	☐
Rábeszélték, nem tudott ellenállni	☐
Egyszerűen megteheti, módja van rá	☐
Nem volt különösebb oka, hirtelen elhatározásból tette	☐
Az önkéntesség segít engem önmagam megismerésében	☐

38. Az emberek – akár adakoznak és segítenek, akár nem – véleményt alkotnak a jótékonykodásról. A 3. sz. kártyán egymásnak élesen ellentmondó véleményeket állítottunk szembe egymással. Közülük az egyiket 1-gyel, a másikat 10-zel jelöltük. Kérjük, egy 10-es skála segítségével határozza meg, hogy saját álláspontja melyik véleményhez áll közelebb!

1		10
Az állam és az önkormányzatok dolga a társadalmi problémák megoldása	☐	Az állam nem tud minden problémát megoldani, szükség van az adományozásra
A társadalmi problémák megoldását - akár adóemelés árán is - az adókból kellene finanszírozni	☐	Inkább a magánjótékonyságot kellene - akár adókedvezményekkel is - ösztönözni
Az adakozás csak a gazdagoktól várható el	☐	Akinek egy kicsit is több jutott, annak segítenie kell másokon
Csak azok érdemelnek segítséget, akik nem önhibájukból kerültek bajba	☐	A rászorulókon segíteni erkölcsi kötelesség
A jó családokban összefognak az emberek, nincs szükségük idegenek adományaira	☐	Bárki kerülhet olyan helyzetbe, amikor mások segítségére szorul
Az adomány arra ösztönzi a rászorultat, hogy ne is keresse ő maga a problémája megoldását	☐	Az adomány hozzásegíti a rászorultat, hogy maga is hamarabb találja meg a megoldást problémáira
Az önkéntesség révén csak ad az ember.	☐	Az önkéntesség révén csak kap az ember.

39. Honnan szokott információkat, híreket hallani az alapítványok, egyesületek, körök, klubok, szövetségek, érdekképviseletek, kht-k és egyéb, az állampolgárok segítségére számító szervezetek céljairól, tevékenységéről?

Én magam már régóta kapcsolatban vagyok ilyen szervezetekkel	Igen - Nem
Családtagoktól, ismerősöktől, rokonoktól, barátoktól hallottam róluk	Igen - Nem
Levélben, postaládámba bedobott szórólappal kerestek meg	Igen - Nem
Telefonon kerestek meg	Igen - Nem
E-mailben, SMS-ben értesítettek	Igen - Nem
Felkerestek a lakásomon adománygyűjtők	Igen - Nem
Utcai gyűjtés, árusítás, szórólap-osztás útján szereztem értesüléseimet	Igen - Nem
Munkahelyi gyűjtés, árusítás, szórólap-osztás útján szereztem értesüléseimet	Igen - Nem
Egyházi eseményeken hallottam róluk	Igen - Nem
Politikai rendezvényeken szereztem információimat	Igen - Nem
Kulturális, sport-, szabadidős rendezvényeken hallottam róluk	Igen - Nem
Napilapban, hetilapban, folyóiratban olvastam róluk	Igen - Nem
TV- és rádióműsorból szereztem információimat	Igen - Nem
Interneten keresztül kaptam az információt	Igen - Nem
Egyéb, mégpedig.....	Igen - Nem
Senkitől és sehonnan nem szokott ilyen információkat kapni	Igen - Nem

40. Most néhány olyan véleményt sorolunk fel, amelyek az említett szervezetek működésére vonatkoznak. Kérjük, hogy a 4. sz. kártya segítségével osztályozza a következő kijelentéseket! (A lehetséges osztályzatok: 5 - Teljesen egyetértek; 4 - Nagyjából egyetértek; 3 - Részben egyetértek, részben nem; 2 - Nem igazán értek egyet; 1 - Egyáltalán nem értek egyet)

Vélemények	*Osztályzat*
Az alapítványoknak fontos szerepük van a közösségi célok megvalósításában	☐
A legtöbb alapítványt pénzek elrejtésére hozták létre, nem a bajok orvoslására	☐
Az alapítványok alkalmatlanok a társadalmi gondok enyhítésére	☐
Az alapítványok, egyesületek, egyházak is főleg politikával foglalkoznak, nem a meghirdetett céljaik megvalósításával	☐
Az egyesületek, civil szervezetek mozgósítani tudják az embereket	☐
Az egyházakra és a hívő emberekre lehet inkább számítani, ha közösségi problémákat kell megoldani	☐

V. Személyi adatok

41. Neme:

☐ Férfi ☐ Nő

42. Születési éve: .....

43. Iskolai végzettsége:

- ☐ 8 általános alatt
- ☐ 8 általános
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Középiskola
- ☐ Egyetem, főiskola

44. Van-e jelenleg állandó munkaviszonya?

- ☐ Igen (aktív kereső)
- ☐ Nincs:
  - ☐ munkanélküli
  - ☐ nyugdíjas
  - ☐ tanuló
  - ☐ gyesen, gyeden van
  - ☐ eltartott
  - ☐ egyéb, mégpedig .....

45. Melyik foglalkozási csoportba tartozik?

- ☐ Önálló vállalkozó
- ☐ Alkalmazott, ezen belül
  - ☐ diplomás szellemi foglalkozású
  - ☐ nem diplomás szellemi foglalkozású
  - ☐ fizikai dolgozó

46. Tagja-e Ön valamilyen

egyesületnek, körnek, klubnak (pl. Autóklub, nagycsaládosok egyesülete, dalkör, sportegyesület, vadásztársaság, horgászegyesület, polgárőrség, fogyatékossággal élők szervezetének, stb.)	Igen - Nem
szakmai, gazdasági szövetségnek, érdekképviseletnek (pl. kamara, szakszervezet, hegyközség, gazdakör, ipartestület)	Igen - Nem
politikai pártnak, párt ifjúsági vagy egyéb szervezetének	Igen - Nem

47. Valamely Magyarországon élő kisebbségi csoport tagjának vallja-e magát (etnikai, vallási, faji, szexuális, stb.)?

- ☐ igen, éspedig: ….....….
- ☐ nem
- ☐ nem válaszol

48. Vallásosnak tartja-e magát?

- ☐ Igen, valamely egyház előírásainak megfelelően
- ☐ Igen, a magam módján
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudja, nem válaszol

49. Családi állapota:

- ☐ Nőtlen, hajadon, egyedülálló
- ☐ Házas, élettársi viszonyban él
- ☐ Elvált, különváltan és
- ☐ Özvegy

50. Hányan élnek az Önök háztartásában? ..... fő

Közülük hánynak nincs saját jövedelme? ..... fő

Ebből az eltartott gyermekek száma? ..... fő

51. Van-e Önnek saját jövedelme?

- ☐ Igen
  - ☐ alkalmazotti foglalkozásából
  - ☐ vállalkozásából
  - ☐ nyugdíj
  - ☐ ösztöndíj
  - ☐ gyes, gyed
  - ☐ családi pótlék
  - ☐ segély, járadék
- ☐ Nincs saját jövedelme

VÉGE A KÉRDŐÍVNEK, KÖSZÖNJÜK A VÁLASZOKAT!

8. ÁBRÁK ÉS TÁBLÁK JEGYZÉKE

Ábrák

1. ábra Az adományozók és önkéntes segítők aránya a 14 éves és idősebb népességen belül ... 3
2. ábra A különböző formákban nyújtott pénzadományok egy adakozóra jutó éves átlagos összege ... 4
3. ábra A pénzt adományozók számának és az általuk nyújtott támogatás teljes összegének megoszlása az adományösszeg nagysága szerint ... 5
4. ábra A pénztámogatást nyújtók megoszlása az adományozás gyakorisága szerint ... 5
5. ábra A természetbeni támogatást nyújtó adományozók megoszlása a támogatás címzettje szerint ... 6
6. ábra Az önkéntes tevékenységek végzésének gyakorisága ... 7
7. ábra Szervezetek számára végzett havi önkéntes tevékenység mennyisége ... 7
8. ábra Az önkéntes tevékenységek típusai ... 7
9. ábra A középiskolás korú és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, % ... 8
10. ábra A véradók aránya 2004-ben ... 9
11. ábra Az adományozók és az önkéntes segítők arányának alakulása életkor szerint ... 10
12. ábra Az adófizetők megoszlása pénzadományozói és 1%-os felajánlásokkal kapcsolatos magatartásuk szerint ... 11
13. ábra Attitűdök a különböző társadalmi problémákkal kapcsolatosan ... 13
14. ábra Az alapítványokkal kapcsolatos vélemények ... 13
15. ábra A családi, baráti körön kívüli magánszemélyeket és szervezeteket természetbeni, pénzbeni adományokkal és önkéntes tevékenységgel segítők arányának változása, 1993-2004 ... 13
16. ábra A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak pénzt adományozók megoszlása az általuk nyújtott támogatás nagysága szerint ... 14

Táblák

1. tábla A családi, rokonsági és baráti körön kívül adományozók és önkéntes tevékenységet végzők száma és aránya a nyújtott segítség formája szerint ... 3
2. tábla A közvetlen kérések, gyűjtések, jótékonysági felhívások nyomán adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása ... 3
3. tábla A jótékonysági céllal vásárlók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, a jótékonysági vásárlásra fordított pénz összege és megoszlása ... 3
4. tábla Az egyházaknak, nonprofit szervezeteknek és politikai pártoknak pénzt adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint ... 4
5. tábla A különböző formákban pénzt adományozók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya, az általuk nyújtott támogatások összege és megoszlása ... 4
6. tábla A különböző formákban adományozók megoszlása az adott formában nyújtott támogatások nagysága szerint, % ... 5
7. tábla A pénzt adományozók megoszlása támogatásuk haszonélvezői szerint ... 5
8. tábla A köszönetnyilvánítás különböző formáinak említési gyakorisága ... 5
9. tábla A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak pártoknak természetbeni adományt nyújtók 14 éves és idősebb népességen belüli aránya és a támogatások említéseinek megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint ... 6
10. tábla A természetbeni támogatást nyújtó adományozók megoszlása a támogatás gyakorisága szerint ... 6
11. tábla Az önkéntes tevékenységek területei ... 7
12. tábla Az önkéntes tevékenységek kedvezményezettjei ... 7
13. tábla A szervezetek számára végzett önkéntes tevékenység területei az említés száma és megoszlása szerint ... 8
14. tábla A középiskolás és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának nagysága a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, óra ... 8
15. tábla A középiskolás korú és a felnőtt népesség által a nonprofit szervezetek és egyházak számára végzett önkéntes tevékenység havi időráfordításának megoszlása a támogatott szervezet tevékenységi területe szerint, % ... 8
16. tábla Az önkéntes segítők száma a támogatás címzettjei szerint ... 8
17. tábla Önkéntes tevékenységek során preferált társadalmi csoportok ... 9
18. tábla Az adományozók és önkéntes segítők aránya demográfiai jellemzők szerint ... 9
19. tábla Az adományozók és önkéntes segítők aránya iskolázottság és társadalmi státus szerint ... 10
20. tábla Az adományozók és önkéntes segítők aránya a társadalmi kapcsolódások intenzitása szerint ... 11
21. tábla A nem támogatók indokainak osztályzatai (%) ... 12
22. tábla Az önkéntesek motivációi (%) ... 12
23. tábla Régi és új típusú önkéntesség ... 12
24. tábla Az adományozás és az önkéntes tevékenységek társadalmi szerepéről alkotott vélemények ... 13
25. tábla Az adományozással, önkéntességgel kapcsolatos információk beszerzési forrásai ... 13
26. tábla A támogatások gyakoriságának változása 1993 és 2004 között ... 14
27. tábla A nonprofit szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak nyújtott különböző típusú támogatások 5 legfontosabb területe, 1993-2004 ... 14